

Karibi između gusarstva i piratstva

Alerić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:151681>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Diplomski dvopredmetni studij povijesti

Kristina Alerić

Karibi između gusarstva i piratstva

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest
Diplomski dvopredmetni studij povijesti

Karibi između gusarstva i piratstva

Diplomski rad

Student/ica:
Kristina Alerić

Mentor/ica:
Prof. dr. sc. Milorad Pavić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Kristina Alerić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Karibi između gusarstva i piratstva** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 16. studenog 2023.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

Odjel za povijest

Diplomski dvopredmetni studij povijesti

Kristina Alerić

KARIBI IZMEĐU GUSARSTVA I PIRATSTVA

(diplomski rad)

Mentor:

Prof. dr. sc. Milorad Pavić

Zadar, studeni 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Geografske značajke prostora Kariba	3
3. Španjolska ekspanzija na Karibe.....	5
3.1. Otkriće Kariba i početak španjolske kolonizacije	5
4. Ekspanzija ostalih europskih zemalja	8
4.1. Borba europskih zemalja za prevlast sa Španjolskom.....	8
4.2. Gusarsko doba	14
4.3. Bukanirsko doba	32
5. Zlatno doba piratstva.....	48
5.1. Odraž Rata za španjolsku baštinu na prostor Kariba	49
5.2. Kraj Zlatnog doba piratstva	52
6. Zaključak.....	59
7. Sažetak	61
8. Summary	62
9. Literatura.....	63
10. Prilozi	64

1. Uvod

U diplomskom radu bavim se piratstvom i gusarstvom na prostoru Kariba od stvaranja prvih kolonija u 16. st. do kraja Zlatnog doba piratstva 1730-ih godina. Piratstvo i gusarstvo kao pojave koje u svojoj srži dijele zajedničku karakteristiku izvršavanja pomorskih napada na neprijateljske brodove i krađu plijena s pokorenih brodova ustvari označavaju dvije potpuno različite vrste aktivnosti. Dok gusari rade u službi države koja im legalizira gusarske čino ve zbog čega im je stoga dopušteno napadati samo one brodove neprijateljske zemlje, pirati pak ilegalno djeluju pošto oni rade na vlastitu inicijativu i u vlastitu korist izvršavajući napade na sve brodove na koje naiđu. Stanje istraženosti tematike o piratstvu i gusarstvu na Karibima je izrazito dobro, a u radu najviše sam se služila recentnom literaturom na engleskom jeziku, kao i onom koja je nastala u nešto starije doba te koja je svojedobno bila primarnim izvorom za proučavanje tih pojava. Kako bi se ocrtao razvoj piratskih i gusarskih aktivnosti na Karibima u radu se prati razvoj karipskog prostora kroz perspektivu otkrića Novoga svijeta i uspostavljanja vlasti osnivanjem kolonija. Kroz cijeli rad Španjolska poprima ulogu zemlje okosnice s obzirom da je nakon potvrđivanja njenog prava na prostor Novoga svijeta Ugovorom iz Tordesillasa Španjolska nastojala održati vlastiti monopol na tom području onemogućujući svim ostalim europskim silama bilo kakvu aktivnost u Novome svijetu.

Potica j održavanju španjolskog monopola bilo je osiguravanje prirodnih resursa za vlastite potrebe, a upravo je eksploatacija tih resursa bila temeljna zadaća španjolske uprave na Karibima. Španjolska preokupacija izvlačenjem prirodnih bogatstava i posljedično zanemarivanje razvoja vlastitih kolonija na Karibima ostavilo je mjesta drugim europskim silama za njihov vlastiti razvoj na tom području, a održavanje vlastitog monopola Španjolskoj nije polazilo za rukom dolaskom Francuske, Engleske i Nizozemske u karipsko područje. Iako su početne aspiracije europskih sila bile trgovačkog karaktera, trgovačko poslovanje legalnim putem Španjolska im je onemogućila što je uzrokovalo razvoj njihovih trgovačkih aktivnosti ilegalnim putem preko piratstva i gusarstva. Ovime su europske sile uspjele slomiti španjolski monopol uz pomoć piratskih i gusarskih aktivnosti koje su s početnih trgovačkih namjera prerasle u otvorene sukobe izvršavanjem napada na španjolsko brodogradnja i na španjolska naselja s ciljem otimanja španjolskog bogatstva iz kolonija. Piratske i gusarske aktivnosti s vremenom su rezultirale uspjehom u osnivanju kolonija europskih zemalja koje su se smjestile uz one španjolske.

Francuska se prva od europskih sila otisnula na Karibe gdje je počela djelovati protiv Španjolske od 1530-ih godina preko korsara, francuske inačice koja označava gusare i pirate.

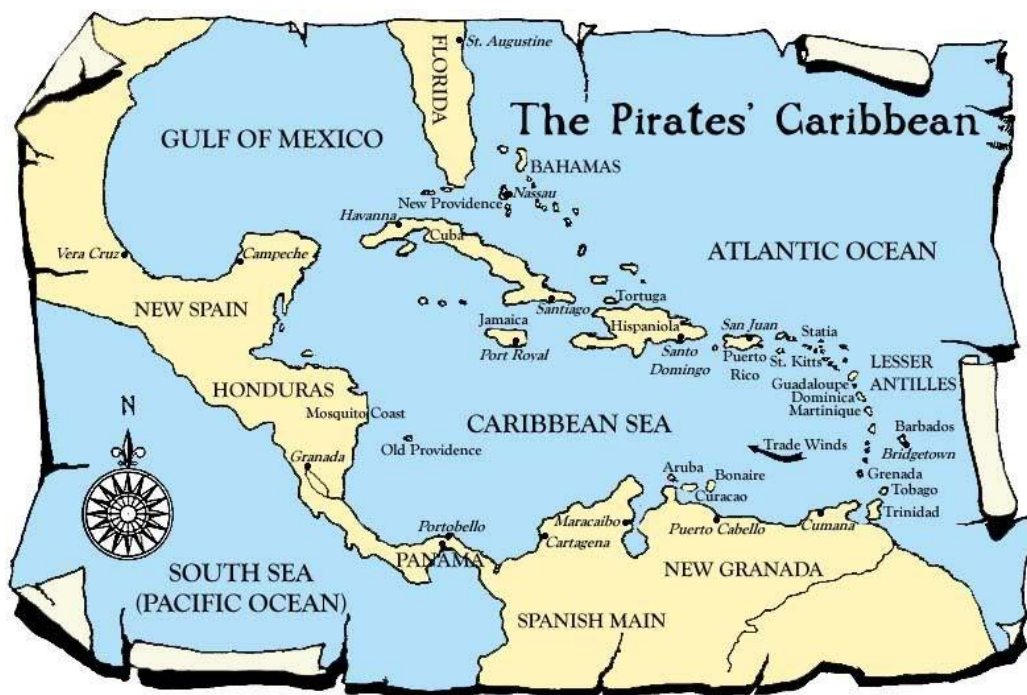
Englesko uključivanje u karipski prostor javlja se 1560-ih godina od kada se francuski utjecaj tu smanjuje, a djelovanje engleskih gusara, *elizabetanskih morskih pasa*, protiv Španjolske pojačavaju se od 1585. g. službenim ulaskom u rat. Engleska se te godine uključila u Osamdesetogodišnji rat koji je 19 godina ranije izbio između Španjolske i Nizozemske, a njegovim svršetkom 1648. g. Nizozemska je stekla neovisnost od Španjolske. Od početka 17. st. engleskim gusarima je onemogućeno djelovanje kraljevim poništavanjem dozvola za gusarstvo nakon sklapanja mira sa Španjolskom otkad su na scenu stupili engleski pirati, kao i nizozemski gusari. Izbijanjem rata sa Španjolskom i ograničavanjem trgovačkih mogućnosti, Nizozemska se otisnula na Karibe s ciljem pronalaska dostojne zamjene potrebitih trgovačkih proizvoda. Nizozemski trgovci i gusari na Karibima počeli su djelovati tek na samom kraju 16. st., a u svrhu trgovačke djelatnosti na Karibima Nizozemska je osnovala Zapadnoindijsku kompaniju koja je držala monopol nad nizozemskom trgovinom.

Nakon piratskog i gusarskog razdoblja uslijedilo je bukanirsko doba koje se u svojim začetcima pojavljuje već od 1630-ih godina dok svoj puni razvoj doživljava u drugoj polovici 17. stoljeća. Bukaniri su također bili pirati u nešto izmijenjenom obliku, a njihovo pojavljivanje uzrokovano je doseljavanjem Europljana i osnivanjem francuskih, engleskih i nizozemskih kolonija na Karibima. Temeljna odrednica bukanira koji su ujedno zbog svog prijateljskog odnosa poznati kao *Braća s obale* bila je borba protiv zajedničkog neprijatelja, protiv Španjolske. Nasuprot Englezima i Francuzima, Nizozemci nisu razvili vlastiti bukanirski sustav te su nizozemski gusari djelovali u tom razdoblju na Karibima pod kontrolom svoje vlade.

U narednom periodu od početka 18. st. dolazi do uspona pirata u Zlatnom dobu piratstva koje je trajalo do 1730-ih godina, a najveća piratska aktivnost u tom razdoblju prisutna je od 1714. g. do 1724. godine. Dok su za vrijeme Rata za španjolsku baštinu (1701.-1714.) pirati većinom stavljeni pod kontrolu jer su djelovali kao gusari pod državnom službom, završetak rata donio je masovnu nezaposlenost kako gusara koji su otpušteni iz službe tako i pomoraca koji više nisu bili potrebni u mornarici, što je uzrokovalo novi val porasta piratske aktivnosti. U središtu antipiratske aktivnosti u Zlatnom dobu piratstva nalazi se Velika Britanija koja je prvotno s proglasima kraljevog oprosta za počinjena piratska zlodjela nastojala suzbiti piratstvo da bi potom krenula u inicijativu hvatanja pirata, njihovog osuđivanja i pogubljenja.

2. Geografske značajke prostora Kariba

Niz otoka raspoređenih u dvije veće cjeline – u Velike i Male Antile – tvore Karibe. Veliki Antili obuhvaćaju otoke Kubu, Jamajku, Portoriko i Hispaniolu (današnje države Haiti i Dominikansku Republiku), dok Mali Antili obuhvaćaju mnoštvo manjih otoka od Djevičanskih otoka do Trinidata. Karipsko područje, čiji je drugi naziv Zapadna Indija, također uključuje obalu Srednje Amerike do Yucatanskog prolaza, sjevernu obalu Južne Amerike te Bahame. Drugi nazivi karipskih otoka u Malim Antilima su Privjetrinski i Zavjetrinski otoci prozvani prema smjeru puhanja vjetera. Privjetrinski otoci uključuju južne otoke Malih Antila, od Dominike do Gvadalupe, dok Zavjetrinski otoci uključuju sjeverne otoke Malih Antila. Svojim prirodnim obilježjem Mali Antili bili su jednom vrstom prirodne tvrđave koja je razdvajala Karibe od Atlantika dok je vjetar ujedno pružao zaštitu i od Velikih Antila. Prilikom španjolske kolonizacije Kariba, Mali Antili bili su zanemareni unatoč dobroj obrambenoj poziciji pošto se na njima nisu nalazili prirodni resursi koje su Španjolci priželjkivali (zlato i srebro), a područje je također bilo naseljeno ratobornim domorodcima. Otkrićem Novoga svijeta pozornost se s Mediterana počela pomicati na Karibe te s Mediteranskog na Karipsko more koji su prema veličini bili slični.¹

Slika 1. Karipski prostor

Uprava nad španjolskim prekomorskim kolonijama u Novome svijetu od 1524. g. bila je pod Vijećem Indije koje je bilo podređeno španjolskom dvoru, a ono je utemeljeno sa svrhom

¹ J. Latimer, 2009, str. 1-2.

upravljanja Španjolskim kolonijalnim carstvom. Pod nadležnošću Vijeća Indije bila je Trgovačka kuća osnovana 1503. g., a ona je uz posjedovanje kontrole nad transportom robe, nad njenom kupnjom i prodajom imala ulogu ubiranja poreza, održavanja brodova, obučavanja mornara, organiziranja flote te je pritom nadzirala sav pomorski promet u španjolskom dijelu Novoga svijeta. U Sevilli je bilo sjedište Trgovačke kuće koja je nadzirala prijevoz tereta u Novi svijet i iz njega u Španjolsku. Potkraljevstvo u Novoj Španjolskoj sa sjedištem u Meksiku osnovano je 1535. g. čime su se dale ovlasti potkralju da u ime španjolskog kralja upravlja španjolskim kolonijama te je 1544. g. uslijedilo osnivanje još jednog potkraljevstva u Peruu. Potom su se osnivali manji upravni okruzi koji su bili pod vlašću potkraljeva, ali su imali vlastite regionalne guvernere koji su tim područjima upravljali. Prema tome, u Santo Domingu na Hispanioli već je bila ustanovljena guvernerska uprava nad Karibima dok su se ostale regionalne uprave stvarale u prvoj polovici 16. st. u Meksiku, Gvatemali i Novoj Galiciji koje su pripadale potkraljevstvu Nove Španjolske. Pod potkraljevstvom Perua bili su Panama, Lima i Santa Fe de Bogota (današnja Kolumbija).²

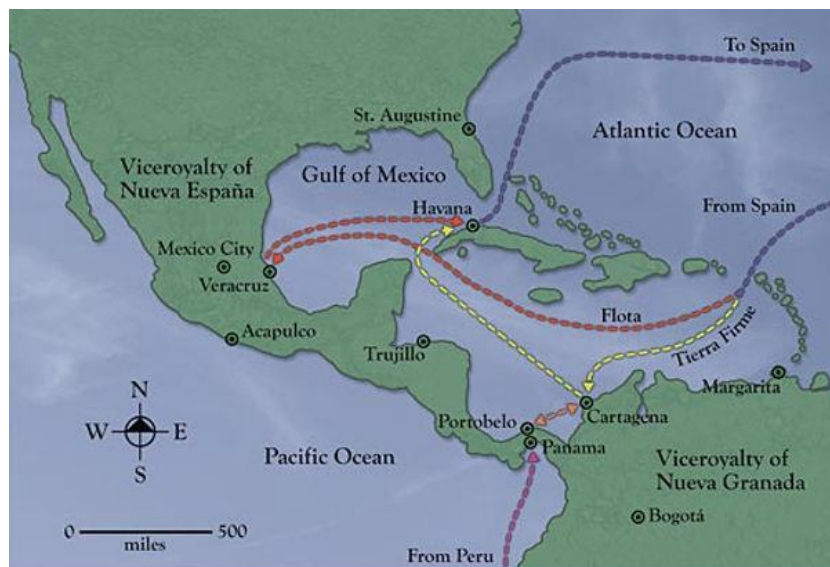
Poticaj španjolskog osvajanja teritorija u Novome svijetu bio je pronalazak zlata. Regionalni upravitelji i konkvistadori dobivali su najveći udio podjelom pronađenog zlata dok je španjolska vlast dobivala petinu toga. Prijevoz pronađenog zlata iz Novoga svijeta u Španjolsku u početku se, 1520-ih godina, odvijao na brodovima, ali zbog uspješnih napada francuskih pirata od 1526. g. blago se počelo prevoziti u flotama. Flote s blagom bile su primamljiv plijen piratima, odnosno gusarima, međutim zbog dobre obrane flote su rijetko kad podlegle njihovim napadima pošto su se u većini slučajeva uspješno obranile. U razdoblju od gotova dva stoljeća španjolske flote prevozile su blago prema standardnoj ruti organiziranoj u dvjema flotama. Flota Nove Španjolske u travnju je započinjala sa plovidbom iz Seville odakle bi prelaskom Kanara došla do Malih Antila, dok bi flota Zapadne Indije u rujnu išla istom rutom do Kariba odakle im se smjer nadalje razdvajao.³

Flota Nove Španjolske nadalje bi plovila do Meksika gdje bi prikupila srebro te bi potom išla do Veracruza i Havane. Flota Zapadne Indije put bi pak nastavila do Kartagene te bi tu prikupila zlato iz Venezuele i smaragde iz Kolumbije nakon čega bi u Nombre de Diosu prikupila srebro iz Perua. Zbog piratskih napada ova flota zamijenila je luku Nombre de Dios sa Portobellom jer je ona pružala puno bolju obranu s obzirom da se srebro iz Perua prevozilo Panamskom prevlakom na mulama do luka. Iako je opasnost od uspješnog napada na španjolske flote bila mala zbog njihove dobre obrambene sposobnosti, prijetnje su bile prisutne tijekom prijevoza

² A. Konstam, 2011, str. 41-42.

³ A. Konstam, 2011, str. 42-43.

blaga do dogovorenih luka s obzirom na lošu obrambenu snagu tih naselja te tijekom transporta blaga preko Panamske prevlake čija je zaštita predstavljala najveći izazov. Flota Zapadne Indije potom bi išla do Havane gdje se pridruživala floti Nove Španjolske, a u Španjolsku su se vraćali odvojeno kako bi se prva flota Zapadne Indije uspjela vratiti do listopada, a druga flota do rujna. Iznimke su se pravile u vrijeme ratnih sukoba kada bi se dvije flote zajedno vraćale u Španjolsku radi bolje obrane od napada.⁴

Slika 2. Rute plovidbe španjolskih flota

Španjolska je svoju vlast u Novome svijetu pretežito usmjerila na eksploataciju prirodnih resursa koji su se prevozili u Španjolsku dok za razvoj svojih kolonija Španjolska nije poduzimala nikakve mjere. To je značilo da je i trgovina bila nerazvijena pa su tu prazninu u Novome svijetu iskoristile ostale europske sile koje su se počele baviti trgovinom kao ilegalnom djelatnošću pošto im je Španjolska zabranila aktivnost u njihovom kolonijalnom području.⁵

3. Španjolska ekspanzija na Karibe

3.1. Otkriće Kariba i početak španjolske kolonizacije

Otkriće Novoga svijeta uslijedilo je nakon što je Kristofor Kolumbo u potrazi za zapadnim putem do Indije uplovio na sasvim drugi kontinent.⁶ Na prvom putovanju Kristofora Kolumba u Novi svijet, odnosno u Indiju kako je Kolumbo smatrao, 1492. g. otkriven je otok San Salvador na Bahamima te potom otoci Kuba i Hispaniola. Poticaj daljnjem otkrivanju bilo je,

⁴ A. Konstam, 2011, str. 42-43.

⁵ J. Latimer, 2009, str. 25.

⁶ M. Pavić, 2021, str. 30.

uz otkrivanje novoga prostora, također i otkrivanje pronalazišta zlata. Na drugom Kolumbovom putovanju koje je trajalo od 1493. g. do 1496. g. otkriveni su karipski otoci Dominika, Gvadalupe, Djevičanski otoci, Portoriko, Jamajka i niz manjih otoka. Otok Trinidad otkriven je na trećem Kolumbovom putovanju na koje se otisnuo od 1498. g. do 1500. g. čime je zaokružena cjelina otkrića karipskih otoka u Kolumbovo vrijeme pošto je on ubuduće plovio područjem Srednje i Južne Amerike.⁷ Španjolska je nakon otkrića Amerike tijekom putovanja Kristofora Kolumba na samom početku 16. st. uspostavila svoju vlast na otocima Hispanioli i Kubi odakle se Španjolsko kolonijalno carstvo dalje širilo u Novome svijetu. Do 1540. g. Španjolska je u svome posjedu imala većinu karipskog područja.⁸

Hispaniola je postala prvom španjolskom kolonijom 1502. g. kada je trajno naseljena od strane Španjolaca, a u tijeku sljedećih šesnaest godina bila je jedina kolonija koju je Španjolsko Carstvo imalo. Hispaniolom je prvih dvadeset godina upravljala zajednička snaga španjolske krune i Kolumba. Međutim, kako je od 1510. g. uslijedio pad proizvodnje zlata i sukladno tome pad ekonomije, mnogi Španjolci odselili su se iz kolonije. Monopol nad trgovinom u Novome svijetu imala je Sevilla u kojoj se 1503. g. osnovala Trgovačka kuća sa zadaćom regulacije trgovačke aktivnosti za područje Novoga svijeta. Tijekom cijelog 16. st. seviljska trgovačka kuća ostat će učinkovita u svojoj nadležnosti prema kojoj je sva blaga Novoga svijeta osigurala Španjolskoj, odnosno zajedničkoj upotrebi seviljskih trgovaca i Krune dok se zanemarivala dobrobit samih kolonija.⁹

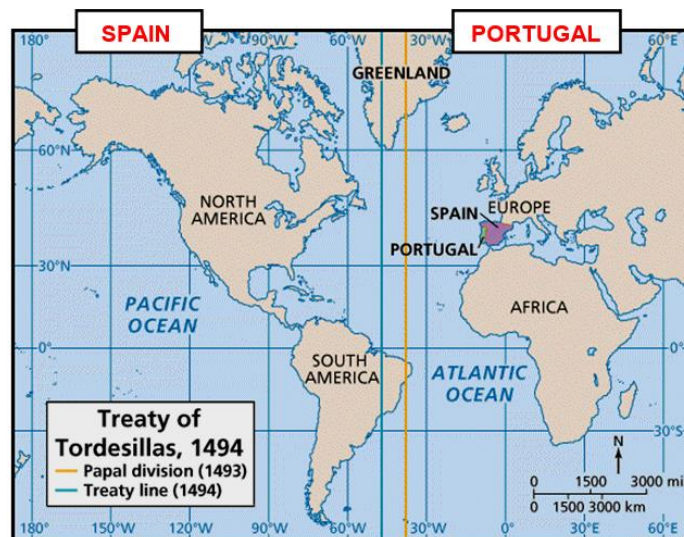
Ekspedicijama Kristofora Kolumba u Novi svijet Španjolska je svoju vlast proširila na taj teritorij, međutim kako je ondje već bio prisutan Portugal, kako ne bi došlo do međusobnih sukoba donijela se odluka o izvršavanju podjele interesnih zona u Novome svijetu. Za izvršavanje podjele u Novome svijetu bio je zadužen papa Aleksandar VI. koji je bulom *Inter Caetera* donesenom 1493. g. postavio crtu razgraničenja između portugalskih i španjolskih posjeda. Međutim, kako tu podjelu Portugal nije odobrio došlo je do preinaka te je crta razgraničenja konačno određena 1494. g. Ugovorom iz Tordesillasa, a ona je povučena linijom od 370 liga zapadno od Zelenortskih Otoka čime je sve zapadno od te linije pripalo Španjolskoj.¹⁰

⁷ M. Pavić, 2021, str. 29-32.

⁸ A. Konstam, 2007, str. 16.

⁹ J. Latimer, 2009, str. 8.

¹⁰ M. Pavić, 2021, str. 30.

Slika 3. Podjela interesnih zona između Španjolske i Portugala Ugovorom iz Tordesillas

Intervencijom pape Aleksandra VI. Portugalu je pripojeno brazilsko područje dok je ostatak američkog prostora pripojen Španjolskoj. Papina podjela novootkrivenog prostora omogućila je legitimna opravdanja ovih dviju europskih sila u onemogućivanju svim ostalim europskim silama dolazak u Novi svijet i obavljanje bilo kakvih poslova. Međutim, takva zabrana se nije mogla provesti u praksi te su vrlo rano u Novi svijet počeli sve češće dolaziti Englezi, Nizozemci i Francuzi.¹¹

Od 1493./94. g. obuzdalo se rivalstvo Španjolske i Portugala kada je papa Aleksandar VI. Španjolskoj omogućio upravu u Novome svijetu te im dao blagoslov. Španjolci su smatrali svojom dužnošću širenje utjecaja Katoličke Crkve u novootkrivenim zemljama te su u svim područjima u kojima nije bilo kršćanske vlasti Španjolci smatrali da posjeduju religijski autoritet, a to su pravo proširili i na trgovinu koju su monopolizirali.¹² Iako su Španjolska i Portugal imali rivalski i natjecateljski odnos, zbog svog položaja i aspiracija jedino oni bili su u mogućnosti okretanju Atlantiku za razliku od suparničkih talijanskih gradova-država koji su se ograničili na Mediteran. Podjela interesnih zona Novoga svijeta između Španjolske i Portugala zadovoljavala je jedino te dvije zemlje dok je kod ostatka svijeta izazvala reakciju kojom su i ostali htjeli imati vlastiti udio u Novome svijetu. U tu svrhu sve češće se pojavljuju piratske aktivnosti, a iako je piratstvo već odavno poznato na području Mediterana i Sjevernog Atlantika tek je pomorski promet u ranome novome vijeku obilježen bogatom robom koja se prevozi tim rutama, kao što su šećer, dragulji, zlato, srebro, a koja je primamljiv plijen.¹³

¹¹ J. Esquemeling, 1893, str. vi-vii.

¹² J. Latimer, 2009, str. 7.

¹³ K. Lane, 2016, str. 7-8.

Poticaj europskih trgovaca za uplitanje u trgovinu na španjolskom teritoriju u Novome svijetu bila je niža cijena po kojoj su mogli dobiti europske proizvode te također ponuda afričkih robova kao radne snage. Španjolska je protiv europske prisutnosti u Novome svijetu poduzela mjere angažiranjem španjolskog naoružanog brodovlja za uništavanje svakog ne-španjolskog broda te također njihovih naselja u američkom području u slučaju da ih osnuju. Zbog navedenih odredbi, europski brodovi morali su biti spremni obraniti se od Španjolaca te su se i oni u svojim trgovačkim ekspedicijama u Novi svijet počeli koristiti silom za vlastito dobro odnoseći se time prema Španjolcima kao prema neprijateljima. Sve učestalijim ometanjem španjolske prekomorske trgovine, europski trgovci su u sukobe uvukli vlastite zemlje jer je španjolski kralj držao u svojoj moći odluke o kažnjavanju europskih upadnika. Međutim, sve veće protivljenje španjolskom monopolu javlja se u službi obrane vlastitih trgovaca koji su se odvažili na trgovačku djelatnost u Novome svijetu jer ostale europske sile nisu shvaćale zašto je to pravo monopola Španjolska uopće i dobila te na temelju čega je drugim zemljama zabranjeno obavljanje trgovine u Novome svijetu.¹⁴

4. Ekspanzija ostalih europskih zemalja

4.1. Borba europskih zemalja za prevlast sa Španjolskom

Francuski korsari obilježili su razdoblje prve polovice 16. st. svojim piratskim aktivnostima protiv španjolskog dijela Novoga svijeta, točnije dominirali su u vremenu od 1530-ih do 1560-ih godina. Razlozi napada na španjolske kolonije bili su religijski razlozi kod protestantskih korsara, dok je ostale privukao lak ekonomski dobitak omogućen slabom obranom Španjolske u Novome svijetu. S dolaskom konkvistadorske ere koju je započeo Hernan Cortes osvajanjem Meksika, u Europu su mnogo veća bogatstva počela stizati iz Novoga svijeta kao što se npr. iz Hispaniole dostavljao šećer, zlato i duhan. Početkom velikog piratskog doba u Novome svijetu smatra se događaj iz 1523. g. kada su Jean Florin, normanski korsar, i francuski korsari opljačkali španjolske brodove koji su prevozili aztečko blago u blizini Portugala. Prema zabilježenim podacima, roba koju je Florin oteo uključuje nekoliko tona šećera, 62.000 zlatnih dukata te otprilike 140 kg bisera. Također, Francuzi su držali u zatočeništvu Cortesovog poslanika, Alonsa de Avilu, koji je bio zadužen za blago, a on je pušten 1525. g. u zamjenu za otkupninu. Iako područje navedene piratske aktivnosti nije bilo u Novome svijetu, brodovi koji

¹⁴ J. Esquemeling, 1893, str. vii-viii.

su bili piratska meta prevozili su robu upravo iz Novoga svijeta te su Španjolci time uvidjeli potrebu da zaštite pomorsku trgovinu s Novim svijetom od predatora.¹⁵

Iako je poduzela mjere sigurnosti u američkim kolonijama, Španjolska nije htjela financirati profesionalnu mornaricu za tako daleko područje. Stoga su trgovačke brodove i dalje napadali pirati te su se u karipskim gradovima okupljali krijumčari, a kako poneke gradove na Karibima Španjolci nisu utvrdili jer ih nisu smatrali dovoljno bitnima, stanovnici su zbog nesigurnog položaja morali napustiti ta mjesta. Zbog nepovoljnih financijskih razloga za obranu svojih američkih kolonija, Španjolska je uvela namete trgovcima i kolonistima. Naime, oni su za obranu koju bi im pružila država morali sami plaćati u obliku piratskih poreza. To prebacivanje odgovornosti obrane sa španjolske vlade na stanovnike, domorodce kao što su Kreoli i trgovce u kolonijama dovelo je do lokalnih pobuna protiv vlade jer su oni bili žrtvom piratskih napada, a ovim novim mjerama postali su žrtvom španjolske vlade. Razlozi zbog kojih Španjolska nije utvrdila gradove u španjolskim naseljima u Americi te ih niti nije zaštitila mornaricom ili vojskom nalaze se u raspršenom karakteru naseljenih mjesta čiji su stanovnici bili rijetko naseljeni, a kako su korsarski napadi bili nepredvidivi Španjolska nije imala motiva da uloži u obranu. Jedina naselja za koja se Španjolska pobrinula bez davanja nameta stanovnicima bili su Santo Domingo, Havana, Kartagena i San Juan na Portoriku.¹⁶

Plovidba francuskih pomoraca do američke obale prvotno je bila usmjerena na područje Brazila koji je od 1500. g. bio pod upravom Portugala, a oni su od lokalnih domorodaca kupovali brazilsko drvo. Francuski korsari ubrzo su se okrenuli području španjolskih Kariba jer su uvidjeli mnogo veću korist koju će imati od tog područja u usporedbi s Brazilom s obzirom da su se karipska bogatstva sastojala od dragih kamenja, zlata i bisera. Već 1536. g. imamo zabilježeni upad francuskih korsara na Karibe na obali Panamske prevlake iako to vjerojatno nije prvi piratski napad kojeg su Europljani izveli na tom području. Korsari su ukrali španjolski brod te izbacili posadu i teret s njega pa potom doplovili do Havane na Kubi gdje su odlučili napasti brodove koji su trebali prevesti robu do Španjolske. Korsari su zbog svoje malobrojnosti ipak odlučili pratiti španjolske brodove nakon što su isplovili te nisu napali luku, a za njima su krenuli stanovnici Havane kako bi pružili obranu protiv pirata. Oni nisu uspjeli doći francuske korsare, a španjolske brodove posada je napustila zbog loših pomorskih uvjeta nakon čega su Francuzi upali na njih, dva od tri broda su zapalili te su ukrali ono malo blaga što su našli.¹⁷

¹⁵ K. Lane, 2016, str. 13.

¹⁶ K. Lane, 2016, str. 15-16.

¹⁷ K. Lane, 2016, str. 15-16.

Stanovnici španjolskih Kariba i domorodci bili su prvi na liniji obrane od piratskih upada zbog nedostatka profesionalne mornarice i vojske. Prilikom upada francuskih korsara na otok Cubaguu u kasnim 1530-im godinama, španjolski stanovnici nagovorili su Indijance da napadnu francuske korsare i ubiju ih jer su ih uvjerali da će ih Francuzi oteti ako se iskrcaju na kopno. Indijanci su stoga dočekali francuski brod te su bacanjem strijela mnoge ranili nakon čega su Francuzi odmah isplovili s otoka kako bi se zaštitili. Uz slučajeve gdje su lokalni ljudi branili naselja od pirata, imamo slučajeve odmetnutih podanika koji su se okrenuli protiv španjolske vlasti. Takav slučaj nalazimo kod španjolskog pomorca koji je potaknut osvetom zbog javnog bičevanja u Kartageni sudjelovao u francuskom napadu tog istog naselja 1544. godine. Zbog nedostatka profesionalne obrane od pirata, lokalni ljudi mogli su se istaknuti svojom službom u obrani naselja i steći određene vojne titule od Krune, a isticanje je moglo biti dvosmjerno bilo da netko postane heroj ili pak izdajnik. Primjer heroja nalazimo kod Diega Pereza koji je bio na čelu obrane kubanskog naselja Santiaga de Cube koji je u to vrijeme napada 1540-ih godina bio važniji i veći od Havane. Iako su se vojne titule dodjeljivale zbog zasluga, njih su teže mogle dobiti osobe nižeg staleža, ali postojale su i nagrade koje su tijekom cijelog razdoblja borbe protiv pirata na karipskom i okolnom području u periodu od sljedeća dva i pol stoljeća poticale aktivnosti lokalnih stanovnika.¹⁸

Na karipskom području su od 1535. g. do 1547. g. zabilježena 22 piratska napada od kojih je njih 15 bilo uspješno, ali u tom razdoblju prve polovice 16. st. piratstvo je na Karibima bilo tek u rastućoj putanji dok je ono tada uzrokovalo veće štete na Mediteranu i prostoru sjevernog Atlantika. Iako je opasnost pomorskih napada na Karibima rasla, mjere sigurnosti koje su španjolski službenici i trgovci provodili nisu bile razvijene te iako je postojala uredba da svi trgovački brodovi moraju biti naoružani, ona se u praksi nije provodila zbog čega su trgovci negodovali i tražili poštivanje navedene uredbe. Ponekad su uz naoružavanje tražili posebnu oružanu pratnju, međutim zbog niza trgovačkih potraživanja Španjolska je uvela dodatni porez kojima su se oružane pratnje financirale, a unatoč daljnjoj francuskoj opasnosti zbog rata kojeg su vodili protiv Španjolske u 40-im i 50-im godinama 16. st. većina trgovaca odbijala je plaćati dodatni porez ostajući time bez dodatne zaštite na moru.¹⁹

Mir koji je sklopljen između Španjolske i Francuske 1544. g. te koji je trajao do 1552. g. pokazao je da su korsarski napadi bili češće vođeni u piratskom obliku negoli u gusarskom. Iako je vladao mir te korsari nisu trebali napadati španjolske brodove i karipska naselja te ih pljačkati u korist vlastite države, oni su to i dalje činili zbog vlastitih interesa, odnosno zbog

¹⁸ K. Lane, 2016, str. 16-17.

¹⁹ K. Lane, 2016, str. 17-18.

bogatstva koje im se nalazilo nadomak ruke. Korsari su nastavili izvršavati napade na karipska naselja, a stanovnici Santa Dominga pokušali su se oduprijeti napadima stvarajući obrambene snage koje su djelovale protiv pirata. Međutim, zbog nedostatne brojčane snage kojoj je također nedostajalo iskustvo, za razliku od korsara koji su vješto upravljali brodovima i izvršavali uspješne napade, organizirane snage na Santo Domingu ipak nisu mogle konkurirati korsarima.²⁰

Nastavkom španjolsko-francuskih sukoba od 1552. g. uslijedila je značajna promjena za karipski prostor koji je od tada postao poprištem međunarodnih sukoba. Sami početak značajnije uloge koju će Karibi imati u budućnosti obilježen je dolaskom francuske flote na Karibe među kojima je također bilo kraljevskih ratnih brodova. Jedan od značajnijih gusara koji su tada odobrenjem Francuske počeli djelovati na Karibima bio je Francois Le Clerc. Njegov nadimak Jambe de Bois u prijevodu označava drvenu nogu koju je on imao, a on je ujedno u razdoblju ranoga novoga vijeka bio prvim gusarom koji je imao drvenu nogu. Francois Le Clerc najprije je djelovao na Kanarskim i Azorskim otocima gdje je bezuspješno progonio brodove koji su prevozili blago iz Zapadne Indije u Španjolsku nakon čega je odlučio otići na Karibe. Uz Le Clerca, istaknuo se korsar Jacques de Sores koji je udružen s Le Clercom imao velikog uspjeha u napadima izvršenim na Karibima zbog kojih su španjolske vlasti uvidjele vlastitu grešku u neprovedbi snažnije obrane na Karibima prateći strategiju pasivne obrane.²¹

Brodovlje Le Clerca i Soresa bilo je organizirano u manjim flotama koje su se brzo kretale, a dio brodova bio je opremljen veslima zbog čega su bili izrazito dobro pokretni. Mete su im bili karipski otoci među kojima se ističu Hispaniola, Portoriko te Kuba kojoj su nanijeli najviše štete. Le Clerc je 1554. g. gotovo razrušio cijelo naselje Santiago de Cubu, a isti slučaj dogodio se i s Havanom koju je zauzeo Sores 1555. godine. Napad na Havanu nije bio uobičajeni gusarski napad već je on bio dobro organiziran u vojnom smislu s 200 istreniranih ljudi koji su sudjelovali u samom napadu. Stanovnici Havane nisu imali nikakve šanse obrane jer se prizori s toliko velikom vojno obučenom silom tada još uvijek na Karibima nisu viđali često, a nedovoljno dobra obrambena snaga naselja i zastarjeli dvorac koji im je služio u obrambene svrhe nisu bili na razini obrane od nadmoćnog neprijatelja.²²

Jacques de Sores je zbog vlastitog opredjeljenja za protestantsku vjeru bio neprijateljem katoličke Španjolske, a vjerska neslaganja prenio je svojom gusarskom aktivnošću na stanovnike Kariba. Naime, nakon zauzimanja Havane zbog nesporazuma prilikom dogovora s

²⁰ K. Lane, 2016, str. 18-19.

²¹ K. Lane, 2016, str. 19-20.

²² K. Lane, 2016, str. 20.

lokalnim guvernerom, Sores je dao ubiti zarobljene španjolske stanovnike te također nedužne afričke robove, a nakon toga dao je zapaliti grad da bi potom otišao s brodovima i ukradenim blagom. Navedeni način ponašanja prema lokalnim stanovnicima utjecao je na postavljanje novog standarda za buduće okrutnosti koje su provodili gusari u Novome svijetu. Njime se ustalilo mučenje španjolskih stanovnika, njihovo ubijanje i otimanje privatne imovine. U potrazi za boljom obranom koja bi imala šanse za uspjehom stanovnici su se dosjetili najjeftinije metode protiv gusarskih pljački, a ona se odnosila na privremeno napuštanje obalnih naselja za vrijeme gusarskih napada čekajući pritom njihov odlazak nakon čega bi se stanovnici vratili u naselja. Iako su karipski stanovnici slali zahtjeve za pomoć Vijeću Indije zaduženom za nadzor kolonijalnih posjeda Španjolske, tek se početkom 17. st. poboljšala situacija po pitanju obrane karipskoga prostora. Španjolska je u svom djelovanju bila usmjerena na Europu i rješavanje tamošnjih problema, a kako je za poboljšanje obrane na Karibima nužno bilo ispuniti uvjete naoružavanja flote i gradnju novih utvrda, zbog iznimno velikih novčanih sredstava koja bi se morala potrošiti na njihovo provođenje Španjolska se nije upustila u taj pothvat jer još uvijek to nije smatrala nužnošću.²³

Religijski fundamentalizam kao važan pokretač korsarskih napada poslužio je Soresu kao povod dodatnom izživljavanju nad stanovnicima Kariba. Prilikom napada na Santa Martu 1555. g. dao je zapovijed svojim ljudima da osakate kip Djevice Marije tako da joj odsjeku ruke. Njegov motiv leži u činjenici da je bio ikonoklast te je sukladno tome negirao Djevici titulu majke Božje smatrajući kako bi se prava majka Božja mogla obraniti od tog napada, a s obzirom da se nije obranila svoje mišljenje smatrao je opravdanim. Iako je religija bila važan motivacijski čimbenik u korsarskim napadima blago je ipak bilo dominantnije. Kao dominantan motivacijski čimbenik ono se pokazuje u mirnodopskim uvjetima koji su se pojavili između Španjolske i Francuske kad su korsari bez obzira na diplomatske odluke o nenapadanju i dalje izvršavali napade na Karibe.²⁴

Španjolska naselja nad kojima su francuski korsari izvršili napade na Karibima u 16. st. bila su naselja koja su većinom imala do 500 stanovnika. Tijekom vremena oni se razvijaju u veće gradove pa su tako oni koji su stekli taj viši nivo sredinom 16. st. bili Havana, Kartagena, Santo Domingo i San Juan. Broj španjolskih doseljenika na Karibima bilježio se prema broju kućanstava gdje se računao broj glavnih članova kućanstava ne uzimajući u obzir koliko jedno kućanstvo ukupno ima obiteljskih članova, a ono se prosječno sastojalo od 4 ili 5 članova kojima je upravljao jedan glavni član. Prema tome, 1570. g. Havana je imala 60 kućanstava,

²³ K. Lane, 2016, str. 20.

²⁴ K. Lane, 2016, str. 22.

Kartagena 300, Santo Domingo 500 te Portoriko 200 ili 300 kućanstava dok je oko 1550. g. Kuba imala 322 kućanstva. Uz prisutnost španjolskih doseljenika, većinu karipskog stanovništva činili su američki domorodci i afrički robovi. Broj domorodaca značajno se smanjio već prije dolaska francuskih korsara na Karibe dok se broj crnačkog stanovništva u to doba povećavao te su oni u nekoliko naselja činili skoro većinu stanovništva. Već 1540-ih godina odbjegli afrički robovi stvorili su vlastita utvrđena naselja što je narušavalo sigurnost stanovništva. Španjolskim naseljenicima su od puno veće koristi bili robovi, domorodci i ostali slobodni obojeni ljudi, ali se s njima oprezno postupalo zbog njihove nestabilnosti.²⁵

Mir između Francuske i Španjolske nastupio je 1559. g. sporazumom u Cateau-Cambresisu, a hugenoti su odlučili osnovati francusku koloniju na američkom tlu u čemu su im pomogli francuski admiral Coligny i Jean Ribault. Odabrali su Floridu kao mjesto gdje će se naseliti što je postignuto do 1563. g., a ona je odabrana kao strateški dobro pozicionirano mjesto jer su Španjolci prevozili blago iz Havane Floridskim prolazom. Zbog prevelike opasnosti od francuskih napada s Floride, španjolski kralj Filip II. podupro je ekspediciju na čelu koje je bio kapetan Zapadnoindijske eskadre Pedro Menendez de Aviles. Ekspedicijom je 1565. g. ubijen Ribault i njegovi ljudi te su u periodu od mjesec dana uništeni svi dijelovi hugenotske kolonije. Iako Ribault nije bio korsar, bio je jednako velika prijetnja zbog svojih zamisli o razvoju francuske kolonije kao baze budućih napada na španjolske kolonije i njihovo brodogradništvo. Iako su Španjolci osvojili Floridu i spriječili stvaranje piratskog uporišta francuskih korsara, dugoročno im nova kolonija nije bila korisna jer nije pružala nikakva bogatstva.²⁶

Zbog povećane prijetnje od napada francuskih korsara, do 1560-ih godina Španjolska je morala uložiti u obranu svojih kolonija koje bi pružale dugoročno sigurnu zaštitu. Francuski korsari su se nakon uništenja baze na Floridi počeli baviti krijumčarenjem iskorištavajući tržišta španjolskih kolonija. Oni su prodavali čipku, tkaninu i robove karipskim kolonijama iako su španjolski kolonisti nakon ekspedicije Avilesa i ubojstva Ribaulta bili na oprezu kako ih ne bi optužili za izdajništvo zbog obavljanja trgovine s Francuzima. Trgovačke aktivnosti u obliku krijumčarenja nastavile su se na Karibima u daljnjem periodu u kojemu više nisu dominirali Francuzi već Englezi koji su vješto svladali nove obrambene mjere na Karibima.²⁷

²⁵ K. Lane, 2016, str. 21-22.

²⁶ K. Lane, 2016, str. 24.

²⁷ K. Lane, 2016, str. 24-25.

4.2. Gusarsko doba

Španjolska je sav svoj teritorij u Novome svijetu kojeg je dobila Ugovorom iz Tordesillasa, a koji je u Amerikama isključivao jedino Brazil smatrala vlastitim teritorijem pa tako i one dijelove koji su tek trebali biti otkrivenima. S ciljem očuvanja vlastitog monopola u prekomorskim kolonijama, Španjolska nije dopuštala stvaranje kolonija drugim zemljama na američkom teritoriju bez obzira na diplomatsku situaciju kakva je bila u Europi. Prema tome, i prije upada gusara i početka službenih sukoba Španjolska je sve pridošlice u Novi svijet smatrala piratima iako su oni mogli biti samo trgovci bez ikakvih namjera sukobljavanja. Ovakav španjolski pristup vodio je do razdora prema ostalim europskim zemljama koje su joj zamjerile potpuno odbacivanje mogućnosti njihovog djelovanja u Novome svijetu što je u budućnosti rezultiralo ratovima. Primjer engleskog trgovca koji je u Novome svijetu htio obavljati trgovačke poslove, ali su ga Španjolci etiketirali kao pirata bio je Sir John Hawkins. Kako bi se Hawkinsu nadoknadilo sve ono što je izgubio krivnjom Španjolaca, kraljica Elizabeta I. uručila mu je pismo odmazde i marke kojim mu je udijelila status gusara čime je Hawkins dobio službenu dozvolu za izvršavanje napada na Španjolce. Pismo odmazde i marke pravna je dozvola kojom je država omogućila izvršavanje napada na brodove i imovinu neprijateljskih država čime se čin piratstva legalizirao pod statusom gusarstva. Dok su pismom marke bili omogućeni gusarski činovi u ratnim vremenima, pismom odmazde dopuštalo se izvršavanje napada na neprijateljske države u razdoblju mira.²⁸ Država je ovim načinom borbe protiv neprijatelja profitirala jer je dio prihoda koji su gusari zaplijenili išao vladi, dok su istovremeno izostali troškovi plaćanja vlastite flote za pomorske napade jer su gusarske skupine same sebi osigurale profit.²⁹

Pravnom zaštitom država je gusarima omogućila izvršavanje legalnih napada na druge države, ali dozvolu za napade imali su samo za određene države s kojima je njihova vlastita država bila u neprijateljskom položaju, odnosno u ratu. Time su gusari djelovali u korist vlastite države dok su istovremeno zadovoljavali vlastitu korist zarađujući profit od kojega je dio išao matičnoj državi zbog zaštite koju im je pružila. Sve dok gusari poštuju dobivenu dozvolu te napadaju samo neprijateljske zemlje oni nisu mogli biti osuđeni za vlastita djela na način na koji su bili osuđivani pirati – ubojstvom, osuđivanjem na vješanje te doživotnim osuđivanjem na rad na galijama. Međutim, iako su njihove gusarske aktivnosti bile opravdane, ako ih uhvati i zarobi neprijateljska zemlja smatrani su kriminalcima i agentima državnog neprijatelja. Španjolska

²⁸ A. Konstam, 2011, str. 38.

²⁹ A. Konstam, 2007, str. 9-10.

nije poštivala odredbe međunarodnih zakona koji su štitili gusare već su oni sve one koji su im predstavljali opasnost u kolonijama etiketirali kao pirate kojima su nijekali bilo kakvu pravnu zaštitu. Naime, obranu vlastitih stečevina u Novome svijetu Španjolska je smatrala nužnim preduvjetom za cjelokupnu sigurnost Carstva, a sve radnje poduzete u tu svrhu smatrala je da su Ugovorom iz Tordesillasa zakonski opravdane.³⁰

Engleska i Španjolska su do 1580-ih godina održavale dobre diplomatske odnose iako su bile u rivalskom položaju kao zemlje od kojih prva pripada protestantizmu, a druga katoličanstvu. Rivalstvo je nakon tridesetak godina eskaliralo u rat između te dvije zemlje 1585. godine. Prije objave službenog rata, engleski gusari su već bili prisutni u španjolskim kolonijama dok su se objavom rata u potpunosti predali službenju svojoj zemlji. Engleski gusari bili su poznati pod nazivom *elizabethanski morski psi*, a uživali su pogodne privilegije jer su svojim gusarskim napadima zadovoljavali vlastite interese za obogaćivanjem, a također i one državne. Sami početak rata uzrokovan je gusarskim aktivnostima pomoraca čiji su se napadi na Karibe protumačili kao objavljivanje rata Španjolskoj. Do završetka ratnih sukoba engleski gusari su odobrenjem kraljice Elizabete I. izvršavali napade na španjolsko brodogradništvo, na španjolska obalna naselja i uspješno odbijali španjolske upade u Englesku.³¹

U vremenu kada su se priče o bogatstvu španjolskih prekomorskih kolonija proširile, Engleska je imala dobre odnose sa Španjolskom. Engleski kralj Henrik VIII. je sve do 1527. g. bio saveznik Španjolske da bi navedene godine prekinuo prijateljske odnose sa Španjolskom sklapajući savezništvo s francuskim kraljem Franjom I. Od tada su krenuli upadi engleskih pomoraca u španjolska kolonijalna područja, a dolazak prvih Engleza zabilježen je na otoku Hispanioli, u blizini Santo Dominga. Međutim, cilj njihovog dolaska bilo je uspostavljanje trgovačkih poslova s lokalnim stanovništvom, ali kako im ponuda nije bila prihvaćena opljačkali su naselje i pobjegli. Ovime se ogleda nepovoljna situacija španjolskih doseljenika kojima su veći problem predstavljali španjolski upravitelji negoli engleski upadnici. Iako je bilo još nekoliko slučajeva engleskih upada u španjolske kolonije tijekom sljedećih 40-ak godina ipak je politička situacija navodila Englesku na održavanje dobrih odnosa sa Španjolskom i suzdržavanje od miješanja u poslove njenih kolonija. Naime, unatoč pomirbi s Francuskom, ona je i dalje ostala najveći suparnik Engleske što je prirodno zahtijevalo stvaranje dobrih odnosa s najvećim suparnikom Francuske, odnosno sa Španjolskom. Prema tome, Engleska je zabranila da engleske trgovačke ekspedicije posluju na području španjolskog Novog svijeta te

³⁰ A. Konstam, 2011, str. 38-39.

³¹ A. Konstam, 2011, str. 37.

su se oni morali zadovoljiti područjem bliže Engleskoj dok su Francuzi iskoristili priliku i bili učestali u španjolskim kolonijama.³²

Henrik VIII. je tijekom svoje vladavine uspio održati dobre odnose sa Španjolskom iako je on započeo razlaz koji će se u budućnosti jasnije očitovati zbog priklanjanja protestantizmu sredinom 1530-ih godina. Zahladnjenje odnosa sa Španjolskom konačno je uslijedilo za vrijeme vladavine Henrikove nasljednice kraljice Elizabete I. nakon što je naslijedila tron 1558. godine. Bivajući sljedbenicom protestantske vjere, Elizabeta I. je Španjolsku smatrala kako političkim tako i religijskim protivnikom. Potrajalo je još neko vrijeme do početka službenog rata među tim dvjema zemljama do kada su se vodili neslužbeni sukobi, a Englezima se put prema Karibima dodatno otvorio smanjivanjem francuskih gusarskih aktivnosti čiji su odlazak popunili engleski gusari.³³

John Hawkins predstavlja prvog kapetana mornarice u elizabetanskom dobu koji je plovio do španjolskih kolonija u Novome svijetu. Iako je Hawkins prvi elizabetanski gusar koji je u službi Engleske djelovao protiv Španjolske, njegove prvotne namjere nisu bile gusarske već trgovačke aktivnosti bez ikakve sklonosti remećenju mira i sigurnosti. Prvo putovanje Hawkinsa u španjolske kolonije odvijalo se 1562. g. s ciljem trgovanja robljem. Robove je preuzeo u Zapadnoj Africi u Gvineji te je uplovio u Zavjetrinske otoke u blizini Antigüe s trima brodovima. U Hawkinsovim brodovima *Solomon*, *Swallow* te u zarobljenom portugalskom brodu smješteno je bilo 300 afričkih robova. Hawkins je uplovio blizu luke Santo Domingo na Hispanioli s namjerom da pronađe španjolske plantažere voljne otkupiti robove što mu je naposljetku i uspjelo te je Hawkins ovim poslovanjem stekao bogatstvo. U svrhu zaštite španjolskih kolonija od engleskih upada, protiv Hawkinsova uplovljavanja u španjolski teritorij bio je zadužen Lorenzo Bernardez, ali on mu je umjesto sprječavanja dolaska ponudio zaštitu tijekom boravka na Hispanioli u zamjenu za novčanu dobit.³⁴

Drugo putovanje Hawkinsa u španjolske kolonije potpomogla je kraljica Elizabeta I. koja mu je dodijelila kraljevski ratni brod, *Jesus of Lubeck*, u zamjenu za dio dobiti profita. Međutim, iako je dobiveni brod bio upečatljiv, bio je glomazan zbog čega ga je Hawkins morao modificirati kako bi smanjio nadgradnju broda i modernizirati ga pošto je bio 20 godina star, a sve troškove platio je iz vlastitog računa. Kao i u prošlom putovanju, Hawkins je robove prevezao iz Zapadne Afrike, ali mu u španjolskim kolonijama nije pošlo za rukom odmah ih prodati jer je naišao na otpor stanovnika koji je uzrokovao nešto dužu potražnju za kupcima.

³² A. Konstam, 2011, str. 49-50.

³³ A. Konstam, 2011, str. 50.

³⁴ A. Konstam, 2011, str. 50.

Na otoku Margariti nitko nije htio kupiti robove te je u daljnjoj potrazi dio roblja uspio prodati na Bourbarati i drugi dio u Rio de la Hatchi. Međutim, u Rio de la Hatchi prodaja roblja nije se odvila u miroljubivim okolnostima jer je Hawkins zaprijetio napadom na naselje kako bi natjerao Španjolce na suradnju u trgovini. Za ovakav čin postoji pretpostavka da se Hawkins prethodno dogovorio sa Španjolicima o namještenoj prijetnji napadom kako bi oni imali opravdani razlog za trgovanje s Englezima jer s njima, prema odredbama španjolske vlasti, Španjolci nisu smjeli trgovati. Španjolski veleposlanik uputio je žalbu protiv Hawkinsa Engleskoj, ali je unatoč tome Hawkins svojim djelima pokazao Španjolskoj da se njihov trgovački monopol u Novome svijetu vrlo lako može poremetiti s naoružanom flotom te je po povratku s putovanja u Englesku 1565. g. Hawkins bio u dobitku s većom zaradom od one iz prethodnog putovanja.³⁵

Treće putovanje Hawkinsa i njegove posade započelo je 1567. g. na kojemu mu je uz kraljevski ratni brod *Jesus of Lubeck* dodijeljen još jedan, *Minion*, a tu su bila još tri Hawkinsonova broda, *Solomon*, *Swallow* i treći brod *Judith* kojim je upravljao Francis Drake. Ovo putovanje je od samoga početka i dolaska na obalu Zapadne Afrike bilo popraćeno nizom problema počevši od smrtnih slučajeva osam pomoraca Hawkinsove posade koji su ubijeni u blizini Zelenortskih Otoka otrovnim strijelama prilikom pokušaja zauzimanja robova. Nadalje, došavši u Sierra Leone, u ratu koji se ondje odvijao Hawkins se udružio s jednim od dvoje zaraćenih lokalnih poglavica kojemu je pomogao osvojiti glavni grad neprijateljskog teritorija, Kongo. U zamjenu za savezništvo lokalni poglavica nagradio je Hawkinsa s 500 robova prikupljenih u Kongu nakon čega je Hawkins nastavio putovanje. U Rio de la Hatchi Hawkins nije uspio prodati robove zbog oružanog otpora španjolskih snaga koje su ih natjerale na povlačenje. Pola robova prodali su u Santa Marti gdje se ponovio scenarij navodnog lokalnog otpora i engleske prijetnje napada kao što je bio slučaj iz prethodnog putovanja.³⁶

Nakon daljnjeg neuspjelog pokušaja prodaje preostalih robova na Kartageni zbog španjolskog oružanog otpora, Hawkinsovo brodovlje je kod Kube zadobilo znatna oštećenja zbog uragana nakon čega je radi popravaka pristao u Veracruz. Veracruz je bila luka iz koje je Španjolska izvozila meksičko srebro te je zbog velike važnosti luke za Španjolsku Hawkins uplovio u nju prerušen pod španjolskom zastavom. Naime, englesko uplovljavanje u tako važnu luku nikako nije bilo prihvatljivo gledajući sa španjolske perspektive, ali je Hawkins zbog nužnosti morao pristati u luku da popravi brodove. Do trenutka kada su Španjolci uvidjeli da su u luku upali engleski, a ne španjolski brodovi, Hawkins i njegova posada pobrinuli su se i onemogućili

³⁵ A. Konstam, 2011, str. 50-51.

³⁶ A. Konstam, 2011, str. 51.

djelovanje obrambenih snaga u Veracruzu nakon čega su se u miru mogli posvetiti popravcima. Međutim, dva dana kasnije u Veracruz je uplovila španjolska flota s admiralom Franciscom Lujanom na čelu koja je bila zadužena za prijevoz blaga iz Veracruza u Španjolsku. Situacija se prvotno riješila sklapanjem primirja novopridošle španjolske flote s Hawkinsom.³⁷

Sa španjolskom flotom u Veracruz je došao upravitelj Nove Španjolske Martin Enriquez koji se nije slagao s odlukom o sklapanju primirja s Hawkinsom te mu je stoga postavio zamku kako bi ga kaznio. Španjolske trupe su se u noćnim satima sakrile na brod smješten pored Hawkinsovog brodogradnja, a kada ih je u zoru Hawkins uočio, s uvjerenjem da će ih Španjolci napasti, on je prvi započeo napad paljbom na skrivene vojnike nakon čega su Španjolci uzvratili napadom. Engleski brodovi bili su usidreni na otočiću neposredno do Veracruza, na San Juan de Ulúa odakle su Hawkins i njegova posada morali pobjeći zbog bezizlazne situacije nakon jednog dana sukoba. Većinu Hawkinsove flote Španjolci su u pokušaju bijega uhvatili – brod *Jesus of Lubeck* su kao i brod *Minion* zarobili, ali je Hawkins s posadom od 200 pomoraca na *Minionu* uspio pobjeći Španjalcima. Brod *Judith* kojim je upravljao Drake također se izvukao, a navedena dva broda bila su jedina dva engleska broda koja su uspjela pobjeći.³⁸

Velika udaljenost do Engleske i nedostatak prehrambenih namirnica uzrokovao je uspješan povratak manje od 20 članova posade s Hawkinsom u englesku luku Plymouth. Naime, zbog nedostatka hrane više od sto članova iskrcano je na španjolskom teritoriju po vlastitoj želji na samom početku putovanja jer su smatrali da su im šanse da prežive u neprijateljskom teritoriju veće od šansi za preživljavanjem bez prehrambenih zaliha. Što se tiče ostatka posade koji su nastavili putovanje natrag u Englesku, većina njih je umrla zbog gladi i bolesti. Potpuni neuspjeh Hawkinsove i Drakeove ekspedicije izrodio je osjećajem mržnje kod dvaju gusara prema Španjalcima. Hawkins se u budućnosti posvetio brodogradnji s ciljem unaprjeđenja kraljevske mornarice, dok se Drake zavjetovao na obračun sa Španjalcima kojeg će provesti nakon ponovnog dolaska u španjolske kolonije. Privatni rat koji se odvijao između Hawkinsa s jedne strane i Enriqueza s druge strane s vremenom je prerastao u rat između dviju nacija – između Engleske i Španjolske.³⁹

U drugoj polovici 16. st. englesko prisustvo na Karibima obilježeno je dvama fazama. Prvotno su do 1585. g. na Karibima djelovali engleski pirati, a potom do 1603. gusari koji su imali službeno odobrenje od strane engleske kraljice. U navedenom razdoblju piratskih aktivnosti, engleski pirati često su se udruživali s francuskim korsarima i provodili zajedničke napade na

³⁷ A. Konstam, 2011, str. 51-52.

³⁸ A. Konstam, 2011, str. 52.

³⁹ A. Konstam, 2011, str. 52.

španjolske Karibe. Međutim, zajednička djelovanja nisu značila i dijeljenje istih motiva za provođenjem napada. Naime, dok je Englez Francis Drake bio motiviran osvetom i nadoknađivanjem izgubljenoga nakon prethodnog poraza kod San Juan de Ulúa, francuski korsari bili su motivirani osvetom religijskog karaktera zbog masakra kojeg su Španjolci proveli nad hugenotima u Brazilu i na Floridi.⁴⁰

Značajnu pomoć protiv Španjolske pružili su engleskim i francuskim piratima domorodci i odbjegli afrički robovi, a naselja odbjeglih robova imala su veliku važnost kao piratska uporišta pošto oni nisu imali vlastitih baza na Karibima. Već do 1520-ih godina odbjegli robovi smjestili su se osnivajući vlastita naselja u Panami, Meksiku i dijelovima Hispaniole, a s Englezima i Francuzima pristali su surađivati kako bi naštetili Španjolcima. Domorodci koji su se smjestili u Panami tijekom 1570-ih godina zbog protušpanjolskog djelovanja predstavljali su veliku opasnost španjolskoj vlasti zbog čega su Španjolci organizirali napade s ciljem uništenja domorodačkih skupina. Prije negoli su ih Španjolci uspjeli suzbiti, domorodci su uvelike pripomogli upadima Engleza i Francuza tijekom 70-ih godina 16. stoljeća.⁴¹

Upravo u navedenom desetljeću svojim upadima u španjolski prekomorski teritorij istakao se Francis Drake.⁴² Drake je imao čvrsti motiv za odlazak na Karibe pošto je htio nadoknaditi sve ono što je izgubio na prethodnom putovanju s Hawkinsom.⁴³ Njegove namjere poduprla je kraljica Elizabeta I. 1570. g. kada je pismom odmazde odobrila napade na španjolski teritorij. Pismo odmazde u svojoj srži bilo je kao i pismo marke, samo je pismo odmazde bilo dodjeljivano u vremenima kada se nije vodio rat među državama. Isto dopuštenje kraljica je dala i Hawkinsu, ali njegov rad na brodogradilištu u Deptfordu spriječio je njegov povratak na Karibe. Uz napade i pljačkanja španjolskih brodova koje je Drake provodio na putovanju 1570.-1571. g., temeljna preokupacija tog putovanja bilo je sakupljanje informacija o samom teritoriju, poglavito o Nombre de Diosu i o njegovom kopnenom opskrbljivaču, o Panami.⁴⁴

Drakeova ekspedicija koju je započeo 1572. g. s ciljem zauzimanja Nombre de Diosa nije bila uspješna zbog nedovoljno velike pomorske snage s kojom je raspolagao s obzirom da je puno njegovih ljudi umrlo tijekom putovanja – od njih 73 s kojima je krenuo preživjelo ih je tek tridesetak. Panamski domorodci pomogli su Drakeu prijeći Panamsku prevlaku bez da ih Španjolci zamijete nakon čega su zajedno postavili zasjedu u cilju napada i pljačke blaga koje se prenosilo na mulama iz Paname. Ovaj napad bio je neuspješan zbog čega su domorodci i

⁴⁰ K. Lane, 2016, str. 35.

⁴¹ K. Lane, 2016, str. 36.

⁴² K. Lane, 2016, str. 37.

⁴³ S. Clark, 1671, str. 2.

⁴⁴ A. Konstam, 2011, str. 54.

Drake udružili snage s francuskim korsarom Guillaume le Testuom i organizirali drugu zasjedu u ožujku 1573. g. u kojoj su uspjeli zauzeti znatnu količinu blaga. Unatoč tome, zasjeda nije završila u potpunosti uspješno jer su Španjolci uhvatili nekoliko engleskih i francuskih ljudi, među njima i le Testua te ih ubili, dok su domorodci nakon odricanja od blaga bili oslobođeni.⁴⁵ Španjolsku vlast uzdrmao je udruženi napad Drakea, domorodaca i francuskih korsara zbog malobrojne snage kojom su raspolagali i ostvarivanja pogubnih rezultata za Španjolsku jer su s toliko malom snagom Španjolicima uspjeli ukrasti blago. Iako je kod španjolske vlasti bio prisutan strah od piratskih napada, bili su svjesni nepovoljne situacije u kojoj su se pirati nalazili jer u ovome razdoblju pirati nisu imali službenu podršku europskih sila. Kraljica Elizabeta I. nakon neuspjeha kojeg je Hawkins doživio 1568. g. nije htjela financirati daljnja putovanja na karipsko područje. Od 1570-ih godina na području Atlantika počeli su djelovati nizozemski pirati, ali oni u tom razdoblju još uvijek nisu provodili veće upade na karipsko područje zbog nepovoljne situacije u vlastitoj državi. Iako pirati nisu imali službenu potporu vlastitih država za napade, širile su se glasine da se protiv Španjolske zaratilo, a iako ta informacija nije bila točna ona je ohrabrila dolaske manjih piratskih skupina da okušaju sreću.⁴⁶

Jedan od takvih pirata bio je John Oxenham koji je već prije sudjelovao u napadu na Španjolce na Panami 1572. – 1573. g. s Francisom Drakeom, ali s obzirom da nije htio čekati Drakea u svom sljedećem putovanju u Novi svijet, Oxenham se sam uputio na Panamu 1576. godine. Isto kao i kad je putovao s Drakeom, Oxenham se i u vlastitom putovanju udružio s domorodcima na Panami, ali njihovi udruženi napadi protiv Španjolaca nisu završili uspješno jer su ih Španjolci uhvatili nakon čega je Oxenhama inkvizicija osudila na smrt zbog hereze vješanjem koje je provedeno u Limi 1580. godine. Iako je Oxenhamovo putovanje završilo njegovom smrću, on je postavio standarde piratskog ponašanja za buduće generacije među kojima se ubraja oskrnjivanje crkve, oskrnjivanje religijskih skulptura i slika te potom i paljenje crkve.⁴⁷ Francis Drake je na sljedeće putovanje koje je ujedno poznato kao *Slavno putovanje* krenuo u prosincu 1577. godine. S posadom koja se sastojala od 164 člana i četiri manja broda predvođena jednim većim brodom, *Pelicanom*, ovo putovanje bilo je usmjereno na provođenje piratskih napada na španjolske brodove na Pacifiku. Cijelo putovanje izdržao je samo brod *Pelican* pošto su sva četiri manja broda bila u nemogućnosti nastavka putovanja. Naime, od navedena četiri broda dva su namjerno uništena zbog spore brzine kojom su se kretali, treći se zbog olujnog nevremena morao vratiti natrag u Englesku dok je četvrti u tom nevremenu

⁴⁵ K. Lane, 2016, str. 37.

⁴⁶ K. Lane, 2016, str. 37.

⁴⁷ K. Lane, 2016, str. 37-38.

potpuno uništen. Dva dodatna cilja koja nisu bila glavna preokupacija Drakeove ekspedicije, ali su se njima mogli usputno pozabaviti uključivala su pokušaj otkrivanja zapadnog puta do tjesnaca Aniana, imaginarnog prolaza koji spaja sjeverne dijelove Pacifika i Atlantika, te trgovačke poslove vezane za istočnoazijsku trgovinu začinima.⁴⁸

Na Pacifiku Drake je izvršavao napade na španjolska naselja duž južnoameričke obale te je presretao i pljačkao španjolske brodove koji su iz Perua u Panamu prevozili španjolsko blago. Drake je plovidbu nastavio srednjom Amerikom do kalifornijskog dijela sjeverne Amerike, a to područje imenovao je „New Albion“ i proglasio ga posjedom pod vlašću Engleske. S obzirom da u daljnjoj plovidbi prema sjeveru nije naišao na prolaz koji spaja Pacifik i Atlantik, u Englesku se morao vratiti preko Pacifika. Drakeovo *Slavno putovanje* završilo je 1580. g. njegovim povratkom u Englesku, a niz napada i pljački koje je izveo tijekom putovanja nad Španjolcima uzrokovalo je španjolske pobune. Međutim, Drakeovo djelovanje na Pacifiku bilo je opravdano jer mu je engleska kraljica odobrila izvršavanje napada na Španjolce prije početka samog putovanja, a od španjolskih optužbi koje su uslijedile nakon njegovog povratka ona ga je branila te mu je također dodijelila titulu plemića.⁴⁹

Rivalstvo između Španjolske i Engleske kulminiralo je 1585. g., a temeljni povod zaoštavanju situacije pobuna je Nizozemske protiv Španjolske. Naime, religijska pobuna kojom se Nizozemska usprotivila španjolskoj vlasti započela je već 1566. g., a do upletanja Engleske u sukob pobuna je imala nekoliko faza. Krajem 1560-ih godina nizozemsku pobunu Španjolska je skoro ugušila, ali se ona ponovno uzdignula 1572. g. te je do 1585. g. kada se Engleska priključila sukobu Nizozemska bila podijeljena na sjeverni dio kojeg su kontrolirali pobunjeni Nizozemci i južni dio koji je ostao pod španjolskom vlašću. Povod engleskom priključivanju sukobu na strani Nizozemske bio je strah od španjolske baze koja bi se uspostavila na sjeveru Nizozemske u slučaju da Španjolska slomi otpor pobunjenika, a kako je 1585. g. oslabila obrana pobunjenika te je Španjolska bila sve bliže cilju Engleska se odlučila umiješati. Kako bi ojačala obranu nizozemskih pobunjenika opskrbila ih je vojnim snagama i novcem. S obzirom na zabranu obavljanja trgovine engleskim brodovima u španjolskim lukama koja je stupila na snagu godinu dana ranije, savjetnik kraljice Elizabete I. Sir Francis Walsingham kao strategiju vođenja rata protiv Španjolske isplanirao je napade engleskih gusara na španjolske kolonije u Americi, a na glavnu poziciju tog pothvata postavljen je Francis Drake.⁵⁰

⁴⁸ K. Lane, 2016, str. 38-39.

⁴⁹ M. Pavić, 2021, str. 49-50.

⁵⁰ A. Konstam, 2011, str. 61.

Ekspedicija koju je predvodio Francis Drake 1585. g. u Zapadnu Indiju bila je temeljnim uzrokom produbljivanja sukoba između Engleske i Španjolske te su narušeni odnosi konačno doveli do rata. U razdoblju nakon 1585. g. engleski gusari su u velikom broju obilazili karipske luke, a do kraja englesko-španjolskog sukoba 1603. g. koji je uslijedio nakon smrti kraljice Elizabete I. bilo je organizirano 76 gusarskih ekspedicija na karipsko područje. Većina njih bile su manje ekspedicije koje su se privatno financirale, ne računajući dvije ekspedicije koje je poveo Drake i koje su bile sponzorirane od strane kraljice. Veliki porast gusarsko-pomorskih aktivnosti na Karibima naveo je španjolsku vlast na poduzimanje mjera zaštite kao što su poboljšavanje naoružavanja španjolskih trgovačkih brodova, uspostavljanje redovitih pomorskih patrola te utvrđivanje glavnih karipskih luka – Kartagene, San Juana na Portoriku i Havane.⁵¹

Ekspedicija na koju je Drake krenuo 1585. g. ovoga puta bila je masovna, s posadom koja je brojila 2.300 ljudi smještenih na floti koja se sastojala od 22 broda. Prije dolaska na Karibe flota je doplovila do Španjolske do Cádiz s ciljem napada na brodovlje koje je prevozilo blago s Kariba, ali im je taj pokušaj propao pošto nisu uspjeli uhvatiti brodovlje. Napad na Santiago na Zelenortskim Otocima koji je potom uslijedio donio je dodatnu nesreću Drakeovoj posadi jer se puno ljudi zarazilo groznicom. Nastavkom putovanja i dolaskom na Karibe, Drake je s lakoćom napao i opljačkao Santo Domingo, a unatoč vrlo maloj dobiti od ukradenog plijena vijesti o napadu su se proširile i uzrokovale paniku u Zapadnoj Indiji.⁵² Nadalje, 1586. g. Drake je vrlo lako napao Kartagenu, ali u njoj također nije bilo znatnog bogatstva kao ni u Santo Domingu. Plan da izvrši napad na Panamu Drake nije mogao ostvariti zbog velike smrtnosti njegove posade koja je uslijedila dobivanjem groznice te zbog neslaganja koje se javilo među časnicima flote. Navedena dva čimbenika uvjetovala su promjenu plana i planiranje povratka u Englesku. Prilikom povratka, loše stanje posade nije dopuštalo izvršavanje napada na Havanu, ali su uspjeli izvršiti brzi napad na St. Augustine, manje naselje na Floridi.⁵³

Iako dotična Drakeova ekspedicija nije bila neuspješna, ona se ne može u potpunosti nazvati uspješnom. Naime, uključujući čimbenike veličine flote i posade koja je bila poprilično velika, očekivani ishod uključivao bi daleko veću dobit od one koju su uspjeli dostići jer je trošak putovanja bio veći od same dobiti. Također, s obzirom da je ekspedicija imala u cilju pokazati Španjolskoj novu razinu snage s kojom je Engleska raspolagala u španjolskom prekomorskom kolonijalnom području te uzimajući u obzir veličinu flote, sve propuštene prilike nisu imale

⁵¹ K. Lane, 2016, str. 43-44.

⁵² K. Lane, 2016, str. 45.

⁵³ K. Lane, 2016, str. 45.

opravdanog objašnjenja. Toliko velika flota kojom je raspolagao Drake trebala je biti uspješna u zaplijeni blaga u Cádiz u te je mogla izvršiti napad na Havanu i Panamu, ali u ovom slučaju zbog loše sreće koja je pratila ekspediciju sama veličina flote nije mogla pomoći glavnom uzroku neuspjeha, a ona se odnosila na groznicu kojom su se mnogi članovi zarazili te od nje i umrli.⁵⁴

Iako Drakeova ekspedicija nije mogla iskoristiti svoj puni potencijal, ona je označila prekretnicu u španjolsko-engleskim odnosima jer je potaknula Španjolsku na uvođenje jačih obrambenih mjera protiv sve brojnijih dolazaka engleskih gusara. Samu sigurnost španjolskih brodova koji su prenosili blago nastojalo se poboljšati boljim naoružavanjem brodova i uvođenjem brzih brodova, fregata, koji su ujedno bili skuplji. Također, porez kojeg su trgovci plaćali za zaštitu robe u španjolskom dijelu Novoga svijeta povećan je – s malo manje od dva posto porez je narastao 1587. g. na četiri posto te 1591. g. na osam posto. S obzirom da je Drake prilikom napada na karipske luke uništio galijske koje su ih štatile, izgrađene su nove, a do 1603. g. Španjolci su uspjeli utvrditi naselja i izgraditi tvrđave u Kartageni, Havanu, Santo Domingu, San Juan de Ulúa, Portoriku i Panami. Kako bi se izbjegnulo dodatne troškove za plaćanje ljudi za rad u novim galijama i tvrđavama Španjolci su postavili robove, zločince i druge ljude koji se nisu uklapali u društvo da rade na tim pozicijama. Sve navedene mjere zaštite karipskih luka primijenjene su na područja koja su bila od nešto značajnije važnosti za Španjolsku dok su manja naselja i dalje ostala nezaštićena i podložna pustošenjima. Također, brodovi koji su zaštićeni novim sigurnosnim mjerama bili su oni koji su prevozili karipsko blago do Španjolske dok se ista mjera nije primijenila za prijevoze unutar kolonija.⁵⁵

Engleska je 1595. g. isplanirala novi plan napada na Španjolsku koji je uključivao istovremeni napad na Cádiz i španjolske prekomorske kolonije. U Cádiz su poslani Sir Walter Raleigh i Thomas Howard koji su imali zadaću napasti luku zajedno s grofom od Essexa i njegovom vojnom snagom. S druge strane, za napad i pustošenje španjolskih kolonija u Americi bili su zaduženi John Hawkins i Francis Drake, a uz zadaću pljačkanja luka dobili su, također, zadaću osnivanja engleskog kolonijalnog naselja na karipskom prostoru. Posada im se sastojala od 2.500 ljudi smještenih na 27 brodova, a zbog loših odnosa između Drakea i Hawkinsa i njihovog neslaganja izostala je dobra strategija napada. Neslaganje dvaju zapovjednika nije trajalo još dugo jer je dolaskom na Portoriko, nakon obolijevanja od groznice Hawkins umro te je u daljnjem putovanju Drake bio jedinim zapovjednikom ekspedicije. Napad na San Juan na Portoriku nije bio moguć jer je luka bila u potpunosti naoružana i osigurana. Naime, takvo

⁵⁴ K. Lane, 2016, str. 45-46.

⁵⁵ K. Lane, 2016, str. 46.

naoružavanje posljedica je španjolske dojava luci o planu napada za kojeg su doznali prilikom neuspjelog pokušaja engleskog napada na Las Palmas, grada na Kanarskom otočju, do kojeg se došlo prije uplovljavanja na Karibe. Neuspjeli pokušaj napada na San Juan Drake je nadoknadio napadom na Rio de la Hacha dok napad na Santa Martu nije urodio značajnijim rezultatima.⁵⁶ Nadalje, uplovili su u Nombre de Dios odakle su krenuli u pokušaj zaplijene španjolskog blaga u Panami. Međutim, snažna španjolska obrana natjerala ih je na povlačenje u Nombre de Dios prilikom čega su luku zapalili. Prilikom odlaska iz luke veliki broj članova posade obolio je od groznice pa tako i sami Drake koji je naposljetku od te bolesti i umro u siječnju 1596. godine. Ostatak Drakeove posade se nakon njegovog pogreba vratio natrag u Englesku nakon što su odradili Drakeov pogreb – lijes u koji je Drake smješten pušten je u more i ispraćen uz zvukove truba i pucnjeve topova.⁵⁷ Na povratnom putovanju do Engleske na čelu posade našao se Thomas Baskerville, a prilikom povratka jedina poteškoća na koju su naišli je španjolska flota koja je bila poslana da uništi englesku flotu, ali su njihove napade kod otoka Pinesa kod Kube Englezi uspjeli odbiti.⁵⁸

Povratkom Baskervillea i ostatka posade u Englesku 1596. g. označen je kraj doba elizabetanskih gusara, a skorašnjom smrću Elizabete I. 1603. g. i dolaskom na prijestolje njezina nasljednika Jakova I. završen je rat kojeg je Engleska vodila protiv Španjolske nakon čega je nastupilo mirno razdoblje za španjolske prekomorske kolonije. Također, završetak elizabetanskog doba bilježi certu razdjelnicu između piratskih i gusarskih djelovanja koja su u elizabetanskom dobu okarakterizirana poštivanjem pravila kakva im je nametnula država u vrijeme rata i mira, dok se u nešto kasnijem dobu pojavljuje nova vrsta pirata, bukanira, koji su djelovali po vlastitom nahođenju ne uzimajući u obzir međunarodnu situaciju.⁵⁹

Vladavina Jakova I. okarakterizirana je uspostavljanjem mira sa Španjolskom čime su okončani dugogodišnji sukobi dviju zemalja 1604. godine. Zbog miroljubive naravi politike kakvu je Jakov I. provodio nastojeći biti u prijateljskim odnosima sa svim zemljama, odredbe Londonskog ugovora išle su u korist Španjolskoj, a Jakov I. činio je sve kako bi ih ispoštovao. Temeljni problem u održavanju mirnih odnosa sa Španjolskom, kako je Jakov I. smatrao, bili su gusarski upadi koji su se nastavili odvijati u španjolskom kolonijalnom području. Kako bi riješio taj problem opozvao je sve gusare oduzimajući im pisma marke koja su im omogućila legalno djelovanje. Od tada su gusari koji se nisu htjeli povući postali ponovno piratima, a u

⁵⁶ A. Konstam, 2011, str. 70-71.

⁵⁷ S. Clark, 1671, str. 67-68.

⁵⁸ A. Konstam, 2011, str. 72.

⁵⁹ A. Konstam, 2011, str. 72.

piratska djelovanja Jakov I. svrstavao je i najmanju pljačku koja je bila izvršena protiv Španjolske.⁶⁰ Iako je odredbama engleskog kralja svaki piratski čin bio zabranjen i kažnjiv u slučaju njegove provedbe, kralj nije mogao sam provesti u praksi dane odredbe te je u tom poslu ovisio o službenicima koji su bili zaduženi za provođenje zakonskih odredbi na području svoje nadležnosti. Tu su nastali problemi pošto nisu svi službenici provodili kraljevu volju, a glavni razlog nepoštivanju donesenih zakona nalazi se u tome što je kraj rata sa Španjolskom uzrokovao veliku nezaposlenost pošto su mnogi pomorci kao i gusari ostali bez posla. Također, Jakov I. svojim je odredbama izolirao Englesku zapostavljajući njen daljnji razvoj kao trgovačke i otočne zemlje.⁶¹

S obzirom da Engleska više nije bila u ratu, kralj je masovno smanjio snage kraljevske mornarice što je uzrokovalo nezaposlenost pomoraca, a s obzirom da je jedina dovoljno snažna sila koja je uspješno djelovala protiv pirata bila upravo kraljevska mornarica, ovom promjenom više nije bilo službene sile koja bi obuzdala pirate. Jakov I. morao je stoga uvesti drugi način da piratstvo privede kraju, a to je nastojao postići osiguravanjem oprosta piratima za počinjene zločine ako se dobrovoljno predaju i prestanu baviti tim poslom ubuduće. Piratima je ovaj sustav odgovarao pošto su im zločini izbrisani, ali su ujedno zaradili jer im je dopušteno da sve bogatstvo koje su preoteli do primanja oprosta zadrže. Međutim, mnogi su se pirati nakon primanja oprosta ponovno bavili piratskim aktivnostima jer je količina novca koja se mogla zaraditi na jednom takvom piratskom putovanju bila izuzetno velika i previše primamljiva za odbiti.⁶²

Antipiratska politika Jakova I. naposljetku nije urodila plodom jer nije uspjela smanjiti broj aktivnih pirata već je naprotiv pirata bilo u sve većem broju. Ono na što je njegova politika utjecala je gubitak isključivog prava kralja u sponzoriranju pirata, odnosno u dopuštanju njihovih djelovanja kao gusara. To pravo proširilo se i na druge ličnosti značajnijega ugleda koji su imali moć ovlastiti gusarske ekspedicije. Također, većina onih nezaposlenih pomoraca opredijelila se za piratstvo zbog nemogućnosti pronalaska drugog zaposlenja. Antipiratska politika svoju završnicu imala je sa smrću kralja Jakova I. 1625. g. i dolaskom na prijestolje novoga kralja Karla I. koji je podržavao gusarske ekspedicije.⁶³

Londonskim ugovorom iz 1604. g. Engleska je priznala Španjolskoj vlast u Novome svijetu samo na području koje su Španjolci okupirali, dok njihovu vlast nisu smatrali validnom na

⁶⁰ D. R. Burgess, 2009, str. 29-30.

⁶¹ D. R. Burgess, 2009, str. 31.

⁶² D. R. Burgess, 2009, str. 34.

⁶³ D. R. Burgess, 2009, str. 40-41.

nenaseljenim područjima. Nasuprot engleskom tumačenju ugovora, Španjolska je smatrala da joj je ugovor dao isključivo pravo nad cijelim prostorom Novoga svijeta zbog čega su svake upade ostalih europskih sila u Novi svijet tretirali kao piratske upade.⁶⁴ Mjere koje su španjolske vlasti poduzele nakon sklapanja mira 1604. g. kako bi suzbile ilegalnu trgovinu koja se odvijala suprotno odrednicama mira, uz unaprjeđivanje obrambene snage glavnih karipskih luka (gradnja utvrda, stražarske postrojbe) uključuje i depopulaciju Hispaniole. Naime, s obzirom da je na sjeveru tog otoka vladalo bezakonje, ono je bilo pogodno kao trajniji smještaj za krijumčare i pirate pošto se španjolska vlast snažno razvila samo u glavnim lukama otoka, odnosno na Hispanioli ona je bila u potpunosti razvijena u Santo Domingu. Udaljavanjem od glavnih luka otoka slabila je guvernerska vlast, a na Hispanioli, za razliku od situacije na Kubi, Španjolci nisu razvili njezinu unutrašnjost. Jedino čemu su na tom području posvetili značajniju pozornost koja je financijski unaprijedila Hispaniolu bilo je uvođenje goveda te je proizvodnja goveđe kože i mesa nešto kasnije u 17. st. postala temeljem gospodarstva tog otoka. Rančevi na kojima se uzgajalo govedo na sjeveru Hispaniole bili su u rukama privatnika pošto španjolska vlast nije bila ustanovljena na sjevernom području.⁶⁵

Kako bi se smanjilo krijumčarenje odlučeno je da se premjeste stada goveda sa sjevera otoka što bliže Santo Domingu kako bi Španjolci imali kontrolu nad time te da se svi stanovnici koji su živjeli u manjim naseljima na sjeveru presele u glavnu luku. Navedena depopulacija sjevera Hispaniole provedena je na samom početku 17. st., međutim ona se nije pokazala u potpunosti uspješnim činom. Naime, dio stanovnika ipak se nije preselio te su zbog nedostatka životnih uvjeta morali krasti goveda kako bi preživjeli, a premještanje goveda također nije provedeno uspješno jer je dio goveda ostao na istome području, ali u okolini u kojoj više nije bilo ljudskog utjecaja.⁶⁶

Nizozemska je početkom ustanka protiv španjolske vlasti 1566. g. otpočela dugi niz borbi u sukobu poznatom kao Osamdesetogodišnji rat koji se vodio od 1568. g. do 1648. g., a glavni neprijatelj Nizozemske je, uz Španjolsku, bio Portugal. Nizozemska je tijekom rata napadala direktno Španjolsku i Portugal, ali isto tako napadala je njihove kolonije pa tako i one karipske. Španjolski kralj Filip II. nizozemske je napade na Karibe etiketirao piratskim činom, međutim, njihovo djelovanje nije bilo vođeno privatnim nahodnjima već je to bio odraz rata protiv Španjolske koji se proširio i na španjolske prekomorske kolonije. Prelaskom u sljedeće, 17. st.,

⁶⁴ J. Latimer, 2009, str. 61.

⁶⁵ A. Konstam, 2011, str. 99.

⁶⁶ A. Konstam, 2011, str. 99-100.

pohodi nizozemskih gusara organizirani su unutar dviju novoosnovanih trgovačkih organizacija, Istočnoindijske kompanije te Zapadnoindijske kompanije.⁶⁷

S nizozemskim širenjem na Atlantik javila se ideja osnivanja nove organizacije čija bi temeljna uloga bila nadzor nizozemske trgovine na atlantskom teritoriju. Ideju je osmislio Willem Usselinx 1591. g., no kako nizozemska vlada nije vidjela potrebu za osnivanjem takve organizacije njegovoj ideji nije se pridavala veća važnost. Takvo viđenje trajalo je do 1598. g. kada je uzrokom novih carina za Pirenejski poluotok koje je Španjolska nametnula nizozemskim trgovcima, Nizozemska odlučila uzvratiti napadom na njihove posjede, kao i one portugalske na Atlantiku, s ciljem njihovog zauzimanja. U tu svrhu poslana je nizozemska flota koja je brojila 73 ratna broda, ali njihov poduhvat završio je neuspješno jer su se Španjolci i Portugalci uspjeli pripremiti i obraniti s obzirom da su bili informirani o nizozemskom planu za napad. U novonastalim uvjetima krenula se razvijati ideja o osnivanju organizacije kakvu je predložio Usselinx. Na temelju njegovih prijedloga koje je napisao 1600. g. osnovala se komisija 1606. g. sa zadatkom evaluacije tih prijedloga. Komisija se složila s osnivanjem Zapadnoindijske kompanije, međutim, suprotno ideji Usselinxca da njena djelatnost bude usmjerena na osnivanje poljoprivrednih kolonija te da se protušpanjolska aktivnost očituje kroz konkurentsko natjecanje miroljubive naravi sa Španjolskom, usvojila se ideja da kompanija bude usmjerena na trgovinu na prostoru Atlantika, a ona bi u svojim rukama držala monopol nizozemske trgovine.⁶⁸

Zapadnoindijskoj kompaniji također su dane ovlasti da s domorodačkim stanovništvom stupi u stanje rata i mira prema vlastitoj odluci jer je u rukama kompanije bila sva upravna moć na prostoru koje je ulazilo u njenu oblast, a ona je također morala održavati vlastite vojne i pomorske snage. Zapadnoindijska kompanija ustvari je bila sredstvo koje je preko ratnih sukoba osiguravalo profit zbog čega se izbjegavalo pregovaranje sa Španjolskom jer bi ono mirnim rješavanjem razmirica ishodilo prestankom ratnih sukoba zbog čega bi izostao profitni dobitak. Trgovcima je ratna taktika protiv španjolskih i portugalskih kolonija koristila prvenstveno zbog profitabilnosti, ali su svoju ulogu prihvatili kao protestantsku dužnost protiv katoličkih neprijatelja.⁶⁹

Nizozemski gusari prvi su od suparničkih zemalja stvorili Španjolskoj i Portugalu ozbiljniju opasnost za održavanje suvereniteta u Amerikama. Naime, 1630. g. zauzeli su sjeveroistočni dio Brazila, imali su planove da u Čileu osnuju vlastite kolonije, na Karibima su pljačkali

⁶⁷ K. Lane, 2016, str. 57.

⁶⁸ F. Loves, 2019, str. 6.

⁶⁹ J. Latimer, 2009, str. 43-44.

španjolsko blago te su se bavili krijumčarenjem, a naposljetku su 1634. g. osnovali koloniju na Curacaou.⁷⁰ Nizozemci su već od 1569. g. počeli obilaziti karipsko područje, ali je tek od zadnjega desetljeća 16. st. djelovanje nizozemskih gusara i trgovaca na Karibima počelo značajno rasti. Motiv njihovog prisustva u španjolskim prekomorskim kolonijama nije bio razlog osвете zbog rata već razlog potrebe uzrokovane ratom. Naime, s obzirom da su Nizozemci ratovali i s Portugalom, izvor kvalitetne soli koju su nabavljali u portugalskom mjestu Setubalu više im nije bio dostupan od polovice 1580-ih godina zbog čega su morali pronaći novo tržište soli.⁷¹

Španjolski kralj Filip III. 1598. g. pooštrio je mjere uvodeći nove carine nizozemskim trgovcima koje su se odnosile na izvoz soli s portugalskog područja. Taj čin španjolskog kralja natjerao je Nizozemce na potragu novih tržišnih mjesta za nabavu soli pa su se sukladno tom cilju okrenuli prekomorskom teritoriju - Zelenortskim Otocima, karipskim otocima i sjevernoj Venezueli. Međutim, kako se izvaneuropsko tržište soli nije moglo uspoređivati s portugalskim, a kvalitetna sol kakvu su dobivali iz Portugala bila im je nužno potrebna, za nastavak opskrbe Nizozemske s portugalskom soli utjecao je novonastali čimbenik. Stupanjem na snagu Dvanaestogodišnjega primirja koji je trajao od 1609. g. do 1621. g., a koji je na dvanaest godina zaustavio rat između Španjolske i Nizozemske, nizozemski trgovci njime su produžili vrijeme opskrbe portugalskom soli i time su zaustavili potragu za stranim tržištima do kraja primirja.⁷² Dvanaestogodišnje primirje utjecalo je, također, na odgodu razvoja Zapadnoindijske kompanije zbog uvjeta mira koje je kralj Filip III. postavio Nizozemskoj. U zamjenu za priznavanje suverenosti Ujedinjenim Nizozemskim Provincijama za vrijeme trajanja mira kralj je tražio njihovo povlačenje sa Atlantika i Pacifika. Prema odredbama mira potpisanog 1609. g. Nizozemci su bili obvezni odustati od osnivanja trgovačke organizacije jer je ona imala u cilju djelovati na Atlantskom Oceanu, a za daljnje obavljanje trgovine u portugalskom i španjolskom prostoru bilo je nužno tražiti dopuštenje vladara tih zemalja pa je stoga nizozemska trgovina bila pod nadzorom Španjolaca i Portugalaca. Međutim, uviđajući da se u odredbama mira nisu nalazile klauzule koje bi im zabranile osnivanje Zapadnoindijske kompanije već im je bilo zabranjeno samo osnivanje vlastitih trgovačkih mjesta, Nizozemci su od 1618. g. nastavili razvijati ideje o njenom osnivanju.⁷³

⁷⁰ K. Lane, 2016, str. 57-58.

⁷¹ K. Lane, 2016, str. 59.

⁷² F. Loves, 2019, str. 4-5.

⁷³ F. Loves, 2019, str. 6-8.

Uspostavljanje trgovačkog monopola Zapadnoindijske kompanije nije pogodovalo svim Nizozemcima. Naime, nizozemska kolonija Punta de Araya odakle su Nizozemci nabavljali sol također je bila pod upravom Zapadnoindijske kompanije, a to se negativno odrazilo na prihode nizozemskog grada Enkhuizen koji je prethodno bio zadužen za kontrolu trgovine soli. Nastali su protesti diljem Enkhuizen pošto je trgovačko nazadovanje nakon isteka mira 1621. g. pospješila španjolska zabrana obavljanja trgovine na njihovom prostoru, iste godine kada je službeno osnovana Zapadnoindijska kompanija. Iako je Zapadnoindijska kompanija u svojoj naravi bila usmjerena na trgovačku djelatnost te je uključivala trgovce od kojih nisu svi dijelili istu aspiraciju za proširenjem prostora vlastite države na štetu Portugala i Španjolske već se dio njih zaista htio baviti samo trgovinom, politička situacija nije dozvoljavala miroljubivo odvijanje trgovačkih aktivnosti. Uzrok tomu su važne kolonije koje su Portugal i Španjolska posjedovali na Atlantiku i u kojima su nastojali očuvati vlastiti autoritet zbog čega su sukobi sa svakom stranom silom bili neizbježni.⁷⁴ Zapadnoindijska kompanija organizirala je sustav zaštite pružanjem vojne pomoći vlastitim trgovcima u slučaju izbijanja sukoba, međutim, kako je organiziranje pomoći bilo otežano na udaljenom i stranom području bile su potrebne dodatne mjere zaštite. Kompanija je u tu svrhu pronašla potporu u privatno organiziranim trgovačkim ekspedicijama nakon što je dopustila organiziranje trgovačkih naoružanih konvoja pod upravom privatnika.⁷⁵

Opća zamisao koju je Zapadnoindijska kompanija imala za karipski prostor bila je uništavanje španjolskog monopola koje bi postignuli zauzimanjem pojedinih karipskih otoka. S tim ciljem započeo je napad na Punta de Arayu 1622. g., ali zbog uspješne španjolske obrane napad je odbijen. Nizozemci sve do 1645. g. na Karibima nisu imali značajnijih uspjeha, točnije taj prostor su dotad zbog određenih razloga morali zanemariti. Prvenstveno je tomu razlog što su se oni usmjerili na prostor Brazila u kojemu su uvelike ulagali jer su tu koloniju nastojali spasiti od propadanja čime je Zapadnoindijskoj kompaniji postalo nemogućim obavljati trgovinu na Karibima pa je tako sva trgovina koja se ondje odvijala bila u rukama privatnih trgovaca.⁷⁶ Dok su Nizozemci obustavili ozbiljnije planove za kolonizaciju Kariba, kolonijalno carstvo Engleza i Francuza se, naprotiv, širilo Malim Antilima. Karipski prostor Europljanima je omogućavao plantažni uzgoj i uzgoj duhana, međutim, zbog nedostatka složenije agrikulture koja bi

⁷⁴ F. Loves, 2019, str. 8-9.

⁷⁵ F. Loves, 2019, str. 11-12.

⁷⁶ F. Loves, 2019, str. 29-31.

omogućila uzgoj različite vrste hrane i tkanine, europske kolonijalne zemlje su utemeljile svoje kolonije u Sjevernoj Americi kako bi dobile potrebite proizvode.⁷⁷

Djelovanje Zapadnoindijske kompanije u praksi značajno se razlikovalo od onoga kakvo su oni zamislili. Iako su kolonizacijom Kariba htjeli uništiti španjolski monopol, Nizozemci nisu proveli planiranu kolonizaciju već su u tom prostoru djelovali samo putem povremenih gusarskih pohoda. Bilo je nastojanja da se stvore čvrsta uporišna mjesta odakle bi se provodili gusarski pohodi pa je u tu svrhu najprije osvojen Saint Martin 1630. godine. Povoljan geografski položaj i rudnici soli na Saint Martinu činile su ga savršenim mjestom, međutim, iako su ga Nizozemci osvojili, nakon samo tri godine Španjolci su ga ponovno zauzeli. Tek 1648. g. Nizozemci su ga uspjeli ponovno osvojiti, a dotad su Nizozemci pronašli novo pogodno mjesto, Curacao, kojeg je 1634. g. osvojio Johannes van Walbeek. Nakon samo tri tjedna u kojima su uništili sva naselja u kojima su živjeli Španjolci i domorodci, Nizozemci su preuzeli vlast u svojoj novoj koloniji.⁷⁸

Španjolski guverner Curacaoa Lope Lopez de Morla nije pružio veliki otpor Nizozemcima pošto je malo španjolskih stanovnika tu živjelo, ukupno njih 32.⁷⁹ Zbog povoljnog geografskog položaja Curacao je pogodio Nizozemskoj jer je omogućavao uvid i kontrolu kako sjevernog dijela južnoameričkoga prostora tako i onog karipskog. Iako do 1650-ih godina kolonija nije opskrbljivana sukladno svojim potrebama pošto se Nizozemska bavila održavanjem brazilske kolonije, Curacao je uspijevaao funkcionirati kao ishodišno mjesto odakle su se provodili gusarski pohodi na prostor Kariba. Od 1630-ih godina Nizozemska je omogućila gusarima samostalne upade na Karibe koji nisu trebali biti pod upraviteljstvom kompanije, a zauzvrat su gusari imali obvezu plaćanja tributa kompaniji.⁸⁰

Sa Curacaoa Nizozemci su se proširili i osvojili 1636. g. Bonaire i Arubu što je privuklo španjolsku pozornost, ali Španjolci nisu poduzeli napad da zbace nizozemsku vlast iz novoosvojenih kolonija. Curacao je postao važnim tržišnim mjestom u prodaji crnih robova koje su dovodili iz Afrike, a nakon prodaje robova u Curacaou slalo ih se u ostala karipska mjesta. Na sličan princip pojedinačnih gusarskih pohoda funkcionirao je rad privatnih trgovaca, onih koji nisu djelovali pod upravom Zapadnoindijske kompanije već koji su kompaniji za omogućavanje svog rada morali plaćati tribut. Međutim, privatna trgovina bila je jedna od jačih čimbenika nizozemskog uspjeha jer su privatni trgovci prednjačili i bili izrazito uspješni u

⁷⁷ F. Loves, 2019, str. 30-31.

⁷⁸ F. Loves, 2019, str. 37.

⁷⁹ J. Latimer, 2009, str. 56.

⁸⁰ F. Loves, 2019, str. 31.

krijumčarenom trgovanju šećerom i robljem. Iako je nad svom trgovinom Zapadnoindijska kompanija službeno držala kontrolu, u praksi se kompanija rijetko kada direktno bavila trgovačkom razmjenom već su se time bavili *mali* trgovci, a jedina djelatnost koju je kompanija stvarno obnašala bila je kontrola transporta.⁸¹

Iako su svi oni *važniji* nizozemski trgovci uglavnom uvijek birali Brazil kao mjesto svog djelovanja te su stoga na Karibima djelovali preostali trgovci, oni manje poznatiji, nizozemskim gubitkom brazilske kolonije takvo stanje se promijenilo. Nakon gubitka Brazila svi trgovci koji su ondje djelovali morali su se odseliti te su kao sljedeću destinaciju gdje su obavljali trgovačku djelatnost odabrali upravo Karibe. Međutim, doseljenje nizozemskih trgovaca ne daje samo po sebi bitnije značenje Karibima već Karibi dobivaju na značenju jer su doseljeni trgovci na Karibe iz Brazila donijeli znanje o proizvodnji šećera. Iako je glavni proizvod koji se dobivao na Karibima bio duhan, nizozemski trgovci imali su određene pogodnosti prilikom uvođenja proizvodnje šećera na Karibe. Naime, kako na Karibima nitko nije imao monopol nad mlinovima za obradu šećera, za razliku od Brazila gdje su monopol imali Portugalci ovdje su mlinove mogli imati svi koji su za njega mogli platiti čime je put za uvođenje proizvodnje šećera bio otvoren. Uz znanje o proizvodnji kojeg su trgovci donijeli, Nizozemci su također osigurali još jedan bitni čimbenik – crne robove za rad na mlinovima – jer su imali izravan pristup nabavi afričkih robova.⁸²

Odredbama Mira u Münsteru potpisanog 1648. g. određeno je da se ne smiju odvijati trgovački odnosi između Španjolske i Nizozemske. Poštivanje ove odredbe za nizozemsku koloniju Curacao loše bi se odrazilo na trgovinu robovima koja je ondje prevladavala jer bi se njome izgubili bitni klijenti za kupnju robova. Robove su sa Zlatne obale Nizozemci dovozili u Curacao odakle su bili prodavani francuskim, britanskim i španjolskim kolonijama. Međutim, nizozemski trgovci našli su način da obavljaju trgovinu sa Španjolskom uz istovremeno poštivanje odredbi mira. Nizozemska je provodila indirektnu trgovinu sa Španjolskom na način da je Španjolska unajmljivala strane trgovce koji bi za njih kupovali robove od nizozemskih trgovaca.⁸³

Iako su Nizozemci mogli organizirati privatne gusarske pohode, pohodi koji su se organizirali pod Zapadnoindijskom kompanijom imali su puno boljeg uspjeha.⁸⁴ Jedan od istaknutih nizozemskih gusara koji je djelovao pod Zapadnoindijskom kompanijom bio je Piet Hein. On

⁸¹ F. Loves, 2019, str. 37-38.

⁸² F. Loves, 2019, str. 42-44.

⁸³ F. Loves, 2019, str. 44.

⁸⁴ J. Latimer, 2009, str. 59.

je na poziciju viceadmirala kompanije postavljen 1623. g., a proslavio se uspješnom ekspedicijom 1626. g. na kojoj je kratkotrajno zauzeo brazilsku luku Bahiju i opljačkao je. Hein je sljedeće godine došao na Karibe nalazeći se na čelu nizozemske flote koja se sastojala od 36 gusara i 3.300 članova posade. S posadom Hein se smjestio na sjeveru Kube s ciljem zauzimanja španjolske flote s blagom. Španjolci su uspjeli poslati upozorenje o nizozemskim gusarima samo jednoj floti u Kartageni dok su sve druge poruke Nizozemci presreli. Čekajući u zasjedi španjolske flote koje su plovile do Havane, Nizozemci su napali i opljačkali dvije flote.⁸⁵

U Nizozemskoj se naveliko slavio Heinov pohod, međutim razlog tomu nije samo bio uspjeh u napadu na španjolske flote već razlog leži u količini ukradenog blaga. Nizozemska je ovom pljačkom postala bogatija za 6.9 milijarda dolara (prema današnjim izračunima) što je Španjolcima uzrokovalo ogromne štete. Španjolska je dugo držala status svjetske sile koji je iz njihovih ruku preuzela Nizozemska do završetka Tridesetogodišnjeg rata 1648. godine. Španjolska je u tom periodu postupno gubila ekonomsku, političku i vojnu moć pokušavajući se oduprijeti neprijateljskim napadima Engleza, Francuza i Nizozemaca. Kao jedan od razloga svog ekonomskog kraha i posljedičan gubitak svjetske moći Španjolska smatra upravo gubitak Matanzaškog blaga, blaga kojeg su Nizozemci ukrali na Kubi u napadu druge od dvije flote.⁸⁶

4.3. Bukanirsko doba

Engleska je od 1624. g. ponovno zaratila sa Španjolskom kada se umiješala u Tridesetogodišnji rat, a ulazak u ratni sukob omogućio je nove prilike za prodor na Karibe. Politika europskih zemalja na Karibima se od 1620-ih godina promijenila od prethodnog provođenja gusarskih napada do novih napora za osnivanjem vlastitih karipskih kolonija. Smirivanje religijskih napetosti sa Španjolskom na kratkotrajno razdoblje omogućilo je svim trima europskim silama, Engleskoj, Francuskoj i Nizozemskoj, da započnu sa svojim planovima osnivanja kolonija na Karibima. Dolazak svih triju europskih zemalja uslijedio je u ranim 1620-im godinama, a kolonizacija im se nametnula kao nužan cilj također zbog porasta cijene duhana u Europi zbog čega je pronalazak dobre zemlje na kojoj bi uzgajali duhan bila jedan od prioriteta prilikom odabira lokacije novih kolonija. Mali Antili pokazali su se dobrom lokacijom pošto su, uz kvalitetnu zemlju, pogodne morske struje i vjetar koji nisu stvarali probleme u prilazu otoku, omogućavale lako upadanje na španjolski teritorij.⁸⁷

⁸⁵ A. Konstam, 2011, str. 97-98.

⁸⁶ A. Konstam, 2011, str. 98.

⁸⁷ J. Latimer, 2009, str. 63.

Na zajedničko naseljavanje karipskog otoka St. Kittsa odlučile su se Francuska i Engleska zbog trgovačkih mogućnosti koje im je nudio Novi svijet. Svoje kolonije na St. Kittsu osnovali su 1625. g. prilikom čega su podijelili teritorij otoka na engleski i francuski dio te je Engleska potom svoju vlast proširila na Nevis 1628. g., otok koji se nalazio odmah pored St. Kittsa. Njihova vlast na St. Kittsu nije potrajala dugo jer su Španjolci napali engleska i francuska naselja na otoku 1629. g. zbog čega su se kolonisti razbježali. Dio Francuza se kasnije vratio na otok, međutim, veći dio njih naselio je Tortugu 1630. g. dok su Englezi isto tako velikom većinom napustili St. Kitts naseljavajući susjedni otok Nevis.⁸⁸ Englezi su prije zauzimanja otoka Nevisa zauzeli Barbados 1627. g. te potom 1632. g. Montserrat i Antiguu. Francuzi su kolonijalnu vlast proširili 1635. g. na otoke Martinique i Gvadalupe.⁸⁹

Završetak Tridesetogodišnjeg rata koji je trajao od 1618. g. do 1648. g. za Španjolsku nije značio prestanak sukoba s Francuzima koji su ratovanje oduljili do 1659. g. te s Englezima koji su u novim sukobima sa Španjolskom bili od 1654. g. do 1670. godine. Bolje stanje Španjolska nije pronalazila niti u svojim američkim kolonijama jer su Engleska, Francuska i Nizozemska slomile njen monopol do 1650-ih godina osnivajući vlastite kolonije u Malim Antilima.⁹⁰ Kraj Tridesetogodišnjeg rata jedan je od čimbenika koji je utjecao na razvoj bukanirstva od 1650-ih godina. Naime, završetkom rata vojnici više nisu imali zaduženja te su u nadi za zaposlenjem išli na Karibe gdje je većina njih postajala bukanirima zbog prirode samog posla koja im je odgovarala s obzirom na njihovo vojničko iskustvo. Mržnja prema Španjolskoj i prilika za dobrim profitom bili su ključni faktori bukanirskog posla koji je privlačio mnoge skupine bivših vojnika iz Europe na Karibe.⁹¹

Španjolska je od 17. st. pozornost u Novome svijetu usmjerila na razvoj svojih posjeda u Južnoj i Središnjoj Americi dok su istovremeno ostale europske sile osnivale vlastite kolonije na karipskom području. Iako su Karibi pripadali Španjolskoj, njihove kolonije pretežito su se nalazile na Velikim Antilima dok su Mali Antili, prije dolaska ostalih europskih sila, bili nenaseljeni. Španjolska je organizirala ekspedicije s ciljem istjerivanja novodoseljenih Europljana sa svog teritorija, a jedna takva uspješna ekspedicija provedena je 1629. g. španjolskim napadom na kolonije St. Kitts i Nevis. Međutim, španjolska ekspedicija završila je s potpunim neuspjehom jer su navedena dva otoka doseljenici u još većem broju ponovno naselili, a u isto vrijeme također su počela europska naseljavanja Hispaniole.⁹²

⁸⁸ J. Esquemeling, 1893, str. xvii.

⁸⁹ R. Sanders, 2007, str. 127.

⁹⁰ A. Konstam, 2007, str. 16.

⁹¹ A. Konstam, 2007, str. 28-29.

⁹² A. Konstam, 2007, str. 20-21.

Iako je Hispaniola pripadala španjolskom teritoriju, Španjolci su naselili samo njezin južni dio dok je zaleđe otoka bila nenaseljeno. Prilikom da zauzmu preostali dio otoka iskoristili su francuski, engleski i nizozemski doseljenici kojima je Hispaniola postala sigurnim utočištem. Europski doseljenici zauzeli su zapadni dio otoka dok je na suprotnom dijelu Hispaniole bilo središte španjolske vlasti. Osnivajući trgovačka naselja na obali Hispaniole, doseljenici su se bavili trgovačkom razmjenom s pridošlim brodovima i krijumčarima od kojih su u zamjenu za dimljeno meso uzimali oružje, barut, vino i ostale potrepštine. Istovremeno su se morali braniti od španjolskih napada kojima je u cilju bilo njihovo protjerivanje s otoka. Uz obranu vlastitog prekomorskog teritorija od ostalih europskih sila, španjolsko djelovanje protiv Europljana snažno je bilo poduprto religijskim razlozima. S obzirom da je većina bukanira iz početnog razdoblja doseljenja pripadala protestantima, oni su predstavljali neprijatelje Španjolcima pošto su smatrani hereticima.⁹³

Slično kao i naseljavanje Hispaniole, pojava prvih bukanira odvijala se i na drugim karipskim nenaseljenim otocima. Doseljenici su zauzimali nenaseljene otoke na kojima su zatekli jedino goveda i svinje koje su, osim za prehranu, koristili kao izvor prihoda. Nova uloga lovaca bila je popraćena trgovačkom djelatnošću jer bi doseljenici nakon ulova životinja meso dimili i kasnije prodavali trgovačkim brodovima, a od njihovih lovačkih aktivnosti i prvotnog bavljenja prodajom dimljenog mesa potječe njihov kasniji naziv – bukaniri. Platforma na kojoj se meso dimilo prema jeziku domorodačke skupine Arawaka zvala se *boucan* zbog čega su se lovci nazivali imenom *boucanniers*.⁹⁴ Ovi rani bukaniri naseljavali su mjesta gdje su se životinje mogle lako naći te su utemeljili na obali otoka privremena trgovačka mjesta na kojima se odvijala trgovačka razmjena s nadolazećim brodovima.⁹⁵

Dok se nastanak bukanira povezuje s njihovim naseljavanjem nenaseljenih mjesta, postoje određeni čimbenici koji su pripomogli u tom naseljavanju. Razlog zašto se na tim otocima nije nalazilo domorodačko stanovništvo leži u njihovom uništenju koje se zbilo oko stotinu godina ranije. Domorodačko pleme Taino koje je obitavalo u karipskom području trpjelo je negativne posljedice španjolskog doseljavanja na Karibe jer su Španjolci skoro cijelu domorodačku populaciju uništili donošenjem nepoznatih bolesti iz Europe, tjeranjem na rad u rudnicima ili pak slanjem domorodaca u migraciju. S druge strane, španjolsko doseljavanje djelovalo je i na prisutnost mnoštva divljih životinja na otocima čijim su se lovom bukaniri počeli baviti. Španjolci su većinu tih životinja – pse, svinje, konje i govedo – doveli na otoke, a izostanak

⁹³ A. Konstam, 2007, str. 21-23.

⁹⁴ A. Konstam, 2007, str. 21.

⁹⁵ A. Konstam, 2007, str. 23.

njihova ulova, bilo od strane ljudi ili životinja, omogućio je njihov razvoj. Prema ovome, divlje područje otoka na koja su se bukaniri naselili i nije bilo toliko divlje i netaknuto ljudskim utjecajem, ali je taj čimbenik, uz odsustvo domorodaca, djelovao na bukanirski razvoj na otocima.⁹⁶

Zbog učestalih španjolskih napada, dio se bukanira s Hispaniole naselio na Tortugu koja je postala njihovom bazom krajem 1620-ih godina. Tih godina javljaju se prvi bukanirski napadi na španjolsko brodogradilište te je taj događaj, uz naseljavanje Tortuge, označio početak opstojanja bukanira koji su se od 1630-ih godina iz lovaca razvili u pirate. U piratskim pohodima bukaniri su napadali samo Španjolce izbjegavajući napadati bilo koje druge europske zemlje tako da ostalima nisu predstavljali nikakvu opasnost. Unatoč novoj preokupaciji piratskog života, bukaniri su se nastavili baviti lovom na životinje te se stoga ime bukanira razvilo povezivajući se s piratskim djelovanjima, a ono se do 1650-ih godina ustalilo isključivo kao piratska oznaka. S vremenom je uslijedio porast broja bukanira doseljavanjem pridošlica u bukanirska središta. Grupe doseljenih ljudi sastojale su se od dezertiranih pomoraca, odbjeglih robova i sluga te od pustolova, a oni su se zajedno udružili unutar bukanirstva, kao *Braća s obale*.⁹⁷ Dok su svi bukaniri ujedinjeni istim imenom, francuski bukaniri imali su poseban naziv filibusteri koji je nastao kao izvedenica imena manje vrste broda kojima su se oni koristili.⁹⁸

S obzirom da je Španjolska i u 17. st. bila u ratnim sukobima s Engleskom, Francuskom i Nizozemskom, europske zemlje su to iskoristile da bukanirima daju legitimitet u provođenju piratskih napada pa su prema tome oni postali gusarima pod zaštitom vlastite države. Na Karibima je bukanirima pismo marke osiguravao kolonijalni guverner, a njihovo upošljavanje u svrhe vlastite zemlje postalo je uobičajeno u razdoblju nakon 1650-ih godina. Od 1640-ih godina nizozemskim bukanirima je pismo marke davao guverner St. Martina dok je pismo marke francuskim bukanirima davao guverner St. Kittsa. Potpuni razvoj bukaniri su na Karibima ostvarili do 1660-ih godina do kada su ojačali nakon uspostavljanja središta svoje vlasti otkad slijedi njihov uspon. Unatoč početnom okupljanju bukanira na Malim Antilima, u ovom razdoblju oni su bili okupljeni oko dva glavna bukanirska središta. Francuski bukaniri imali su središte na Tortugi i na Saintu Domingueu dok je središte engleskih bukanira bilo na Jamajci.⁹⁹

⁹⁶ K. Lane, 2016, str. 90.

⁹⁷ A. Konstam, 2007, str. 23-24.

⁹⁸ A. Konstam, 2007, str. 6.

⁹⁹ A. Konstam, 2007, str. 24-25.

Tortugu su bukaniri utemeljili 1630-ih godina te su oni bili prvim europskim doseljenicima koji su se naselili na tom otoku. S obzirom na vrijeme naseljavanja otoka, bukaniri se još nisu razvili u piratskom obliku već su se bavili lovom. Trgovačku razmjenu obavljali su u Cayennu, naselju utemeljenom 1620-ih godina na južnoj obali otoka. Tortuga se od 1630-ih godina od kada se bukaniri počnu baviti piratskim aktivnostima razvija u bukanirsko središte odakle su se izvršavali napadi na španjolske brodove. Španjolska je izvršila nekoliko napada na Tortugu s ciljem protjerivanja bukanira. U prvom napadu na otok 1634. g. Španjolci su pokorili većinu stanovništva, a to je djelovalo na odluku nizozemskih bukanira o njihovom doseljenu na otok na kojemu su se još nalazili preostali francuski bukaniri.¹⁰⁰

Sljedeći španjolski napad proveden 1638. g. također je imao pogubne posljedice za otok što je uzrokovano njegovom slabom obranom. Kako bi se što bolje zaštitili, Francuzi su tražili pomoć guvernera St. Kittsa koji je izabrao novog guvernera Tortuge 1642. g., Jeana le Vasseura. S obzirom da je Vasseur bio vrsni inženjer, pobrinuo se za obranu otoka gradnjom tvrđave s koje se nadgledao prilaz otočnoj luci, a guverner je izdavanjem pisama marke razvijao Tortugu kao bukanirsko središte bodreći stanovnike na ostanak na otoku. Zbog takvog stanja Španjolci su proveli treći napad na Tortugu 1654. g. kada su uspjeli zauzeti otok nakon čega su ga držali pod svojom vlašću više od godinu dana. Razlog zbog kojeg Tortuga nije ostala dulje u španjolskom posjedu leži u engleskom napadu na Hispaniolu koji je uzrokovao španjolsko povlačenje s Tortuge sa svrhom obrane Santo Dominga. Odlaskom Španjolaca, Tortugu su 1655. g. ponovno zauzeli bukaniri, a 1665. g. ona je pripojena novoosnovanoj koloniji Saint Domingue. Guverneri Tortuge i dalje su nastavili poticati bukanirsko djelovanje pošto je ono služilo kao svojevrsna obrana otoka. Popularnost Tortuge kao bukanirske baze počela je opadati 1670. g. usponom nove kolonije na Saint Domingueu – kolonije Petit Goave.¹⁰¹

¹⁰⁰ A. Konstam, 2007, str. 61-62.

¹⁰¹ A. Konstam, 2007, str. 63.

Slika 4. Podjela Hispaniole na španjolski i francuski dio

Luka Petit Goave službeno je bila središtem francuske uprave, ali kako je upraviteljstvo posvetilo pažnju razvoju sjevernog dijela Sainta Dominguea te je stoga boravilo veći dio vremena ondje, Petit Goave je praktički ostavljen na upravu bukanirima postavši njihovom bazom oko 1660. godine. Francuski guverneri pismima marke omogućavali su bukanirima legalno izvršavanje napada na španjolska naselja, ali nakon dolaska na vlast novog guvernera Pierre-Paula Tarina de Cussyja 1685. g., naredbom francuskog kralja bukanirsko djelovanje bilo je zabranjeno. Bukaniri su tek započinjanjem novoga rata sa Španjolskom mogli ponovno legalno vršiti napade. Tako su se prilikom španjolske invazije na Petit Goave 1691. g. bukaniri udružili s guvernerom Cussyjem u obrani protiv Španjolaca, ali ih nisu uspjeli poraziti. Nazadovanje Petit Goavea kao bukanirskog središta pojačano je nakon ovog poraza, a konačni pad uslijedio je 1697. g. kada je sklapanjem mira sa Španjolskom, Francuska zabranila bukanirske pohode.¹⁰²

Nakon neuspješnog engleskog pokušaja zauzimanja Hispaniole, zbog čvrste odluke Engleza o namjeri zauzimanja karipskog otoka odlučili su zauzeti drugi otok u čemu su i uspjeli 1655. g. kada su zaposjeli Jamajku. Jamajka im je djelovala pogodnom za osvajanje jer je imala manje razvijen sustav obrane od Hispaniole što se potvrdilo kada je Santiago de la Vega, španjolski glavni grad, kapitulirao istog dana kada je napad započeo dok su ostatak Jamajke Englezi pokorili u narednih par tjedana. Prilikom prvog dolaska na Jamajku, Englezi su se usidrili na jugu otoka, u zaljevu Cagway, a prirodnu zaštićenost od otvorenog mora koju je zaljev pružao Englezi su dodatno poboljšali izgradnjom fortifikacijskog sustava. Uslijedio je razvoj zaljeva Cagwaya u kojemu je nastalo naselje koje je oko 1660. g. nazvano Port Royalom. Slično kao i

¹⁰² A. Konstam, 2007, str. 65-66.

na Tortugi, guverneri Jamajke htjeli su naseliti što više engleskih bukanira na otok kako bi se zaštitili od mogućeg španjolskog napada zbog čega su svim bukanirima izdavali pismo marke čineći tako Jamajku sigurnim bukanirskim utočištem. Povoljan geografski položaj koji je bukanirima pružao lako provođenje napada na španjolski prostor omogućio je razvoj Port Royala kao bukanirskog središta.¹⁰³

Najviši razvoj Port Royal doživio je 1660-ih godina profitirajući od pohoda Henryja Morgana u vremenu koje je ujedno postalo vrhuncem bukanirstva na Jamajci. Bukanirstvo je bilo glavni izvor kojim su se dobivali prihodi na otoku, a Port Royal je stoga kao glavni grad Jamajke bilo mjesto u kojemu zakoni nisu vrijedili, a u kojemu se nalazilo mnoštvo kockarnica, bordela i krčmi. Iako je Engleska sklopila mir sa Španjolskom 1660. g., na Jamajci se bukanirstvo nastavilo razvijati te su guverneri i dalje podržavali njihovo djelovanje protiv Španjolske u svrhu zaštite same kolonije. Stagniranje Port Royala kao bukanirskog središta 1680-ih godina osnaženo je donošenjem zakona kojima su se zabranila piratska i bukanirska djelovanja. Port Royal doživio je konačan udarac prirodnom katastrofom 1692. g. kada je potres pogodio grad i uzrokovao rušenje njegovog većeg dijela u more.¹⁰⁴

Meta bukanirskih napada protiv Španjolske bila su njihova kolonijalna naselja dok su se napadi na španjolsku flotu izbjegavali. Razlog zašto su bukaniri izbjegavali napasti flotu leži u tome što je španjolska flota tijekom 17. st. bila na glasu kao iznimno moćna zbog čega su bukaniri mislili da nemaju nikakvu šansu za pobjedom. Iako je španjolska flota bila osigurana pružanjem primjerene zaštite tijekom njihova putovanja, slaba točka španjolske obrane nalazila se u manjim karipskim lukama koje su bile od manje važnosti za Španjolsku zbog čega nisu imale dobro razvijen obrambeni sustav. Luke kao što su Panama i Portobello činile su važne točke španjolskih flota preko kojih se sakupljalo i prenosilo blago, međutim, unatoč tome i one su zbog lošeg obrambenog sistema često bile metom bukanirskih napada. Španjolska je štedjela na poboljšanju obrane u kolonijama jer su joj resursi bili potrebni za suzbijanje neprijatelja tijekom ratnih sukoba u Europi. Iako su španjolske luke u kolonijama većinom bile utvrđene, nisu rezultirale dobrom obranom zbog njihovog neodržavanja, manjka ljudske snage i opreme te zbog nedovoljno istreniranih vojnika. Nasuprot manjim lukama, one veće koje su ujedno bile glavnim gradovima kolonija kao što su Kartagena i Havana imale su dobro razvijeni obrambeni sistem. Španjolska se tek od 1670-ih godina pozabavila unaprjeđenjem obrane u kolonijama

¹⁰³ A. Konstam, 2007, str. 63.

¹⁰⁴ A. Konstam, 2007, str. 63-65.

jačanjem fortifikacija, treniranjem vojnika i njihovim boljim opremanjem te uvođenjem dodatne pomorske patrolu u Karipskom bazenu.¹⁰⁵

Nakon pogubljenja engleskog kralja Karla I. 1649. g. nova je vlada pod Oliverom Cromwellom unaprijedila kraljevsku mornaricu. Tada su se ustanovile mornaričke škole koje su trenirale profesionalne časnike s daleko boljom obukom od dotadašnje. Profesionalnija i jača mornarica rezultirala je početnim uspjesima nad piratima, međutim, Cromwellov način vladanja rezultirao je suprotnim učinkom i povećao piratsku aktivnost. Naime, uvođenje Navigacijskih zakona 1651. g. bio je ključan razlog tome jer je njima Cromwell odredio da se trgovački proizvodi u engleske kolonije i u Englesku smiju uvoziti samo s engleskim brodovljem kojima su upravljali izričito engleski kapetani čime se trgovina ograničila samo na onu između Engleske i njenih kolonija isključujući sve ostale zemlje. Cilj Navigacijskih zakona bila je obrana engleske trgovine od Nizozemske koja je bila dostojna konkurencija, međutim, smanjivanje trgovine u kolonijama uzrokovalo je nezaposlenost trgovaca koja se posebno odrazila na Karibima. Takvo stanje utjecalo je na povećanje piratstva pošto je ono zaobilaznjem zakona pružalo daljnje obavljanje trgovačke razmjene, a uz štetu koju su zakoni imali za englesku trgovinu, oni nisu ostvarili svoj primarni cilj jer je Nizozemska ovime bila netaknuta.¹⁰⁶

Prvi anglo-nizozemski rat trajao je od 1652. g. do 1654. g. kada je sklopljen mir između Engleske i Nizozemske Westminsterkim ugovorom. To je potaknulo Englesku na udruživanje s Nizozemskom kao protestantskom zemljom protiv jedne katoličke zemlje. Iako je Oliver Cromwell uzeo kao mogućnost napad na Francusku ipak je prevagnula odluka kojom se odlučilo započeti rat protiv Španjolske i njenih kolonija u Novome svijetu. Naime, osim što je Španjolska predstavljala veću prijetnju protestantizmu, Engleska bi ratom protiv nje više profitirala zbog bogatstva američkog blaga. Cromwell je imao velike ovlasti u Engleskoj jer je imao titulu lorda zaštitnika te zemlje, a on je ulazak u rat opravdao svojim nastojanjem da tim načinom poboljša stanje nezaposlenosti zapošljavanjem mornarice.¹⁰⁷

Christopher Myngs od 1656. g. djelovao je na Karibima kao admiral engleske flote, a snagu flote uspio je vratiti nakon što su pokušaji zauzimanja španjolskih kolonija na tom području prema planu Olivera Cromwella rezultirali katastrofalnim porazom. Myngs je izvršio nekoliko uspješnih napada protiv Španjolske 1657.-58. g. u Santa Marti i u Puertu Caballu. Nakon ovog uspješno izvedenog pohoda Myngs je dobio titulu pirata jer opljačkano blago Myngs nije htio

¹⁰⁵ A. Konstam, 2007, str. 20.

¹⁰⁶ D. R. Burgess, 2009, str. 42-43.

¹⁰⁷ J. Latimer, 2009, str. 100-101.

predati kralju već ga je ostavio sebi, a svoj čin je opravdao izjavom da činovi pustošenja tih naselja i pljačke ne spadaju u kraljevu nadležnost prema čemu kralj nema nikakvog udjela od profita. Engleski parlament izdao je nalog 1659. g. za uhićenje Myngsa, međutim, zamršeni odnosi u Engleskoj koji su nastali raspuštanjem parlamenta i dolaskom na vlast kralja Karla II. 1660. g. pomogli su da se Myngsov slučaj zametne i dugoročno zaboravi.¹⁰⁸

Završetkom ratnog sukoba između Engleske i Španjolske, engleski guverner na Jamajci D'Oyley dobio je naređenje 1661. g. o obustavljanju daljnjih gusarskih pohoda. S obzirom da su gusarski pohodi bili glavni izvori prihoda za stanovnike Port Royala, nastala je pobuna zbog koje je D'Oyley napustio guvernersko mjesto na kojemu ga je naslijedio Windsor 1662. godine. Odabir novog guvernera na Jamajci išlo je u prilog Myngsu jer je on namjeravao nastaviti svoje gusarske aktivnosti na Karibima kako bi učvrstio svoju poljuljanu reputaciju i kako bi profitirao, a guverner Windsor ga je podupirao u tim namjerama. Myngs je izvršio dva uspješna napada kojima je pokorio Santiago na Kubi i San Francisco de Campeche, a profitom izvučenim iz ovih napada obogatili su se Myngs jednako kao i guverner Windsor i sama Jamajka.¹⁰⁹

Politika kralja Karla II. prilikom njegova dolaska na vlast odmah se usmjerila na sklapanje mira sa Španjolskom te završetak rata čije je konstantno vođenje iscrpilo englesku blagajnu. Myngsovi napadi na španjolske kolonije djelovali su suprotno nastojanjima pomirbe engleskog kralja, a čin samo jednog pirata mogao je, u kraljevim očima, biti koban Engleskoj. Istovremeno je Myngs planirao svoj sljedeći napad na Campeche koji je izveden krajem 1662. g., a koji je također prošao jako uspješno. Kao i za prethodni Myngsov napad, i za ovaj napad Karla II. obavijestio je španjolski ambasador. Kralj je stoga poslao pismo Lytteltonu, guverneru koji je naslijedio Windsora, sa zahtjevom poštivanja zakona i suzbijanja piratskih aktivnosti. U povratnom pismu kralju guverner je napisao da nema svrhe suzbijati pirate jer mornarica nije u mogućnosti provesti uspješne napade protiv njih te bi pirati svakako nastavili djelovati bez obzira na kraljevu potporu, a jedini faktor kod kojeg je bitno podržava li kralj pirate ili ne ogleđa se u prihodima koje kralj može dobiti ako ih počne podržavati.¹¹⁰

Lytteltona je na mjesto guvernera zamijenio Thomas Modyford kojemu je kralj Karlo II. osobno prenio upute za suzbijanje piratskih napada. Međutim, i novi guverner je dolaskom u Port Royal zanemario kraljeve naredbe i činio suprotno od naloženog. Kod svih guvernera vidimo sličan obrazac ponašanja koji možemo shvatiti ako u obzir uzmemo nekoliko čimbenika. Prvi čimbenik odnosi se na novac s obzirom da su o njemu svi guverneri bili ovisni, kako za osobne

¹⁰⁸ D. R. Burgess, 2009, str. 49.

¹⁰⁹ D. R. Burgess, 2009, str. 48-50.

¹¹⁰ D. R. Burgess, 2009, str. 51-52.

troškove tako i za one javne. S obzirom da su morali pokriti obje vrste troškova, morali su osigurati dostatnu količinu novca, a piratski napadi to su im omogućili. Drugi čimbenik odnosi se na teškoću komunikacije između Engleske i njene kolonije jer je putovanje između njih trajalo minimalno tri mjeseca u to doba, uz mogućnost produljenja zbog loših vremenskih uvjeta ili drugih poteškoća. U toliko velikom vremenskom rasponu uvijek je postojala mogućnost za promjenom međunarodne situacije, npr. za započinjanjem ili pak svršetkom rata, o čemu vijesti ne bi mogle doći na vrijeme te se na to nije moglo samo čekati bez aktivnog djelovanja.¹¹¹

Nadalje, kao treći čimbenik imamo razliku između dviju uprava, one u kolonijama i one u Whitehallu, odnosno u Engleskoj, u kojoj se nije mogla razumjeti situacija kakva je bila u kolonijama pošto službenici iz Whitehalla nikad nisu uživo svjedočili potrebama koje imaju kolonije. Samo oni službenici i guverneri koji su djelovali u kolonijama znali su pravo stanje kolonija kao i adekvatna rješenja. U početnim godinama nakon nastanka engleskih kolonija, kolonije su imale manjak osoblja i zaliha te su se borile s upadima domorodaca u početnom vremenu, a kasnije i s uobičajenim neprijateljskim upadima ostalih naroda. Prema tome, guverneri su u kolonijama stalno bili u stanju pripravnosti protiv mogućih napada, a za razliku od udaljenih ureda u kojima su se donosile razne odredbe vezane za kolonije, na stvarnom terenu u kolonijama vladao je drugačiji zakon koji je jednako vrijedio za španjolske, engleske i francuske guvernera.¹¹²

Guverner Modyford isplanirao je napad na Panamsko naselje Portobello za što je angažirao Henryja Morgana, a kako bi Modyford opravdao ovaj gusarski pohod dao je upute Morganu da pošalje povratnu informaciju guverneru o navodnoj španjolskoj namjeri napada na Jamajku koju će saznati od španjolskih talaca. Ovo je bio netipičan gusarski pohod koji je premašivao klasične gusarske napade jer se izmišljenim informacijama dao povod Jamajci da s ciljem svoje obrane napadne španjolsku koloniju, a to je pak prijetilo ozbiljnijim posljedicama izbijanja rata između Engleske i Španjolske. Kao što je i dogovoreno, Morgan je iz Porto Principea, sa Kube, poslao informaciju Modyfordu o planu španjolskog napada. Prema tim izmišljenim informacijama, iz Portobella će španjolska flota krenuti te će prije napada na Jamajku pristati u Havanu gdje će joj se pridružiti druga flota. S ovom savršenom izlikom, guverner je službeno mogao dopustiti Morganov napad na Portobello koji je izvršen 1668. godine. Portobello je strateški bio iznimno značajan Španjolcima jer se nalazio na samom ulazu u Panamu, a zbog

¹¹¹ D. R. Burgess, 2009, str. 52-53.

¹¹² D. R. Burgess, 2009, str. 53-54.

svoje snažne tvrđave koju nitko do tada nije uspijevaosvojitijemu je pripala uloga čuvanja rezervi zlata.¹¹³

Nakon uspjeha Morganovog pohoda guverner Modyford je isplanirao njegov drugi pohod na grad Panamu. S obzirom da je Panama imala višestruku važnost za Španjolsku bivajući centrom njezine trgovine i sjedištem kolonijalne vlade te su se tu skladištile sve zalihe srebra i zlata iz Perua, Modyford je smatrao nužnim da kralju priopći upozorenje o svom planu. Naravno, plan napada opet je opravdavao nužnim činom zbog niza pljačkaških pohoda koje su Španjolci počinili protiv Engleza, a neke od tih pljački uistinu su se i dogodile iako je većina bila izmišljena. Tražeći dopuštenje za organiziranje gusarskog pohoda, u odgovoru mu je naredeno da se suzdrži od napada dok će u međuvremenu Engleska nastojati direktno sa Španjolskom riješiti problem. Guverneru je engleski odgovor onemogućio djelovanje, ali ubrzo mu se ukazala nova prilika kada je Španjolska napala naselje na sjeveru Jamajke 1670. godine. Modyford je dojavio Engleskoj o španjolskom napadu prikazujući ga kao invaziju dok je u stvarnosti to bilo potpuno suprotno – Španjolci su izvršili manji napad na područje na kojemu nije bilo niti puno ljudi niti puno toga za ukrasti.¹¹⁴

Guverner je na čelo engleske flote koja je bila zadužena za obranu Jamajke postavio Morgana dajući mu ovlasti djelovanja protiv svih španjolskih brodova koji naiđu. Nakon širenja glasina u kolonijama o izbijanju rata između Engleske i Španjolske, iako stvarnog rata nije bilo podloga za invaziju na Panamu bila je spremna. Morgan je na pohod na Panamu krenuo na samom kraju 1670. g., a malo prije njegovog odlaska stigao je odgovor iz Engleske kojim se zabranjivao svaki napad na Španjolsku jer su oni s Englezima još uvijek bili u prijateljskim odnosima. Unatoč tome napad je išao po planu, a guverner je Engleskoj odgovorio da je Morgan poveo ekspediciju prije nego je pismo iz Engleske stiglo te da će za njime poslati brod da ga presretne i zaustavi daljnju ekspediciju, što se nikad nije dogodilo jer guverner nije htio zaustaviti pohod.¹¹⁵

Dok je uspjeh napada na Panamu Morgana proslavilo kao heroja u kolonijama donoseći njime veliki profit na Jamajku, engleskom kralju Karlu II. ovaj je uspjeh donio samo probleme jer je Englesku i Španjolsku pogurao u predratno stanje. Kako bi se izgladila situacija među dvjema zemljama, Španjolska je zahtijevala zarobljavanje guvernera Modyforda i pirata Morgana na što je engleski kralj pristao. Na Jamajku je poslao novog guvernera Thomasa Lyncha koji je izvršio kraljevu naredbu te poslao Modyforda u Englesku kao zatvorenika. Veći problem

¹¹³ D. R. Burgess, 2009, str. 56-57.

¹¹⁴ D. R. Burgess, 2009, str. 58-60.

¹¹⁵ D. R. Burgess, 2009, str. 60-61.

novom guverneru predstavljalo je hvatanje Morgana jer on nije bio obični pirat. Za vrijeme svog desetogodišnjeg obitavanja na Karibima Morgan se obogatio, postao herojem u kolonijama i time najpopularnijim Englezom. S obzirom da su na njegovoj strani bili svi stanovnici u kolonijama, njegovo hvatanje moglo je pokrenuti građanski rat Engleske i njenih kolonija pa je prema tome Lynch pomilovao Morgana i njegovu skupinu uz uvjet njegova budućeg djelovanja pod kraljevom službom. Guverner je također zaposlio Morganove bliske prijatelje na istaknutim pozicijama u vladi čime je htio srušiti zaštitu koju je Morgan imao. Čekajući pogodno vrijeme za uhićenje Morgana, ovaj potez navodnog oprost sa svrhom sprječavanja pobune u kolonijama potrajao je godinu dana nakon čega je Lynch izvršio uhićenje i poslao Morgana u Englesku.¹¹⁶

Morganovim dolaskom u London ispostavilo se da njegova popularnost nije bila samo lokalno ograničena na engleske kolonije već je i u samoj Engleskoj Morgan imao mnoštvo pristalica, a tomu je išlo u prilog nezadovoljstvo Engleza kraljevom prošpanjolskom politikom. Kralj Karlo II. udružio se s Francuskom i Španjolskom protiv Nizozemske, a razlog masovne pobune Engleza religijskog je karaktera jer se protestantska zemlja upustila u borbu protiv druge protestantske zemlje uz pomoć dviju katoličkih. Morganov napad na Panamu dočekan je u pozitivnom ozračju među Englezima jer iako je njime napadnuta Španjolska koja je trenutno bila engleski saveznik, Englezi je zbog dugoročnih godina neprijateljstva nisu smatrali u potpunosti prijateljskom zemljom. Navedeni čimbenici pripomogli su Morganovoj situaciji, a nakon osobnog opravdavanja kralju da nije bio upoznat s time da Engleska i Španjolska nisu započele rat jer mu nitko nije javio, situacija se za Morgana preokrenula. Umjesto odlaska na suđenje zbog izvršenih zločina, Morgana je kralj poslao na Jamajku 1675. g. u službi zamjenika guvernera.¹¹⁷

Istovremeno je na Jamajci Lyncha zamijenio novi guverner Lord Vaughan koji je primjenjivao istu antipiratsku politiku kao i Lynch. Antipiratska politika Lyncha rezultirala je potpuno suprotnim učinkom od očekivanoga jer je umjesto smanjenja broja gusara i pirata oduzimanje legalnosti gusarskim aktivnostima rezultiralo njihovim vraćanjem na piratstvo i na ilegalne aktivnosti. S obzirom da su gusari morali poštivati odredbe koje im je Engleska nametnula pošto im je ona i omogućila njihovo legalno djelovanje, vraćanje na piratsku poziciju oslobodilo ih je svih ograničenja. Zauzimanjem pozicije zamjenika guvernera, Morgan je također morao djelovati protiv pirata, a guverner je sumnjao na Morgana jer je bio uvjeren da u tajnosti organizira gusarske napade zbog čega ga je odlučio iskušati preusmjeravajući sve piratske

¹¹⁶ D. R. Burgess, 2009, str. 67-69.

¹¹⁷ D. R. Burgess, 2009, str. 70-71.

slučajeve Morganu na obradu i za donošenje sudske presude. Odbijanje davanja smrtnih presuda piratima konačno je uvjerilo guvernera koji je u sljedećih godinu dana sakupljao dokaze protiv Morgana kao urotnika protiv engleskog kralja.¹¹⁸

Dokaze protiv Morgana nije bilo teško skupiti jer se Morgan nije trudio zametnuti tragove ostavljajući svoj potpis na mnogim dokumentima. Na javnom suđenju održanom 1676. g. iznesene su optužbe protiv Morgana koje su uključivale odobravanje i financiranje gusarskih ekspedicija te surađivanje s Francuzima putem tajnih dogovora, točnije s njihovom vladom na Tortugi. Morgan iznesene optužbe nije zanijekao već je sve svoje aktivnosti opravdao kao nužne činove koje je morao poduzeti kako bi osigurao mir. Morgan na suđenju nije bio optužen za navedene zločine te je nastavio djelovati na Jamajci kao zamjenik guvernera do 1682. g. kada se povukao iz službe zbog lošeg zdravlja, a bolest ga je konačno dokrajčila 1688. g. kada je umro.¹¹⁹

Nakon Morganove smrti uslijedio je prijelaz prema novoj generaciji pirata. Od grubih i neobrazovanih pirata kakvi su prevladavali u dobu do Morganove smrti, pirati kasnije postaju obrazovaniji i ugledniji ljudi. Razlog njihovog napretka nalazi se u pojavi srednje klase u kolonijama iz čijih redova su potekli mnogi pirati, a njihov nastanak omogućen je bogatstvom kojeg su prethodni pirati sa svojih ekspedicija donijeli kolonijama. S obzirom da se piratstvo počelo profesionalizirati, svoj napredak doživjele su i kolonije koje su svoju trgovačku ponudu unaprijedile kako bi se uskladile s novim piratskim potrebama.¹²⁰

Engleska je svoje bukanirsko doba završila znatno ranije od ostalih kolonijalnih sila zbog sklapanja primirja sa Španjolskom 1670. godine.¹²¹ Madridskim sporazumom iz 1670. g. Španjolska je priznala Engleskoj njene kolonije na Karibima, međutim, engleski trgovci mogli su obavljati trgovačku razmjenu sa španjolskim lukama samo uz posjedovanje posebne dozvole za taj čin.¹²² Zadnji bukanirski pohod koji je izveden bio je napad na Panamu 1671. g. pod zapovjedništvom Henryja Morgana. S obzirom da Engleska u to vrijeme nije bila u sukobu niti s Francuskom ni s Nizozemskom, država je prestala odobravati bukanirske aktivnosti pa je stoga 1681. g. na Jamajci uvela zakone kojima se bukanirstvo zabranilo čime je onemogućeno njihovo okupljanje u Port Royalu. Engleski bukaniri mogli su djelovati jedino pod stranom državom, a bukaniri koji su podlegli toj taktici bili su Edmond Cooke i John Coxtan. Tijekom

¹¹⁸ D. R. Burgess, 2009, str. 71-73.

¹¹⁹ D. R. Burgess, 2009, str. 73-75.

¹²⁰ D. R. Burgess, 2009, str. 75-76.

¹²¹ A. Konstam, 2007, str. 71.

¹²² J. Esquemeling, 1893, str. xx.

1680-ih godina Cooke i Coxton napadali su španjolski tihooceanski teritorij kao francuski bukaniri, a od 1670. g. Francuska je zamijenila Englesku kao glavna bukanirska sila.¹²³

Najveće bukanirske pohode protiv Španjolske Francuska je ostvarila upravo 70-ih i 80-ih godina 17. stoljeća kada su napadnuti gradovi Maracaibo, Campeche i Veracruz. Francuska je i u razdoblju mira sa Španjolskom podržavala bukanirske pohode jer je bukanirstvo pružalo najsigurniju zaštitu francuskim kolonijama. Bukanirsko doba za Francusku završilo je 1697. g. nakon potpisivanja Mira u Ryswicku, a kako se istovremeno odvijao bukanirski napad na Kartagenu bukaniri su se osjetili izdanima od strane vlastite države jer im je Francuska uskratila podršku.¹²⁴

Jedan od poznatijih francuskih bukanira koji je djelovao na Karibima bio je Francis L'Ollonais koji je iz Francuske 1650-ih godina došao na Karibe. Bukanirom je postao u narednom desetljeću nakon što se oslobodio služničkog položaja te je od 1662. g. počeo djelovati s francuskim bukanirima sa Saint Dominiguea.¹²⁵ S obzirom na početne uspjehe njegovih napada na Španjolce, guverner Tortuge dodijelio je brod i kapetansku titulu L'Ollonaisu. U svom daljnjem djelovanju protiv Španjolaca, L'Ollonais je zbog iznimno okrutnog ponašanja prema neprijateljima postao slavan diljem Kariba s obzirom da ni one koji su se predali nije štedio. L'Ollonais je svoj prvi neuspjeh doživio zbog oluje kod Campechea koja mu je uništila brod dok su svi članovi posade preživjeli. Međutim, dolaskom Španjolaca više od polovica L'Ollonaisovih ljudi ubijeno je dok je L'Ollonais uspio preživjeti skrivajući se među mrtvim tijelima i pretvarajući se da je i on mrtav. Kada mu se ukazala prilika nakon odlaska Španjolaca, L'Ollonais je pobjegao te je u gradu Campeche ukrao brod u čemu su mu pomogli robovi koji su kasnije također pobjegli s njim.¹²⁶

Nakon povratka na Tortugu gdje je dobio novi i opremljeni brod, nastavio je sa svojim pohodima te je odlučio izvršiti napad na Kubu. Naselje De los Cayos na Kubi bilo je privlačno zbog bogatstva trgovačkim proizvodima koji su cirkulirali tim mjestom, a zbog niske razine mora ondje su bili usidreni samo manji čamci umjesto brodova. Međutim, L'Ollonaisa su tijekom njegova dolaska prepoznali ribari i odmah dojavili vijest španjolskom guverneru na Havani, a iako je guverner L'Ollonaisa smatrao mrtvim poslao je pomoć u naselje. Bukaniri su porazili nadolazeći španjolski brod i ubili svu posadu izuzev jednog čovjeka koji je španjolskom guverneru trebao prenijeti poruku da su ovi napadi L'Ollonaisovo djelo.¹²⁷

¹²³ A. Konstam, 2007, str. 71.

¹²⁴ A. Konstam, 2007, str. 71.

¹²⁵ A. Konstam, 2007, str. 54.

¹²⁶ J. Esquemeling, 1893, str. 79-80.

¹²⁷ J. Esquemeling, 1893, str. 81-82.

L'Ollonais je sljedeću veću ekspediciju koja mu je ujedno donijela velike prihode poveo na području današnje Venezuele 1667. g. napadajući gradove Maracaibo i Gibraltar. Suprotno uspjehu na tom pohodu, krajem iste godine osvajanje naselja Puerto Cabellos i San Pedro u današnjem Hondurasu rezultiralo je lošijim prihodima pošto naselja nisu imala nekog većeg bogatstva, a sami uspjeh otežavale su španjolske zasjele. Svoj kraj L'Ollonais je doživio u nastavku putovanja 1668. g. u zaljevu Darien kada su ga napali domorodci nakon što je došao u njihovo naselje s ciljem pronalaska hrane.¹²⁸

Još jedan francuski bukanir koji je djelovao na Karibima bio je Michel de Grammont koji je sredinom 1670-ih godina stigao na karipsko područje u službi francuske mornarice. Bukanirom je postao 1675. g., a u tome ga je podržavala francuska vlast izdajući pismo marke prema kojemu je djelovao unutar granica zakona. Takva situacija se promijenila kada je Grammont bez dopuštenja napao nizozemski brod, ali se izvukao iz nepovoljne situacije zbog izbijanja rata između Nizozemske i Francuske. Sukladno novoj situaciji, Grammont je udružio snage s francuskom mornaricom u zajedničkoj ekspediciji čiji je cilj bilo osvajanje Curacaoa, otoka u nizozemskom posjedu, ali je ona završila neuspjehom 1678. godine. Grammont je potom izvršio uspješne napade na obali Venezuele nakon čega je odlučio slijediti L'Ollonaisov put uspjeha izvršavajući napade na Maracaibo i Gibraltar što je i njemu pošlo za rukom. Drugi pohod na Venezuelu Grammont je izvršio 1680. g. napadom na Caracas, a unatoč početnom uspjehu i zauzimanju grada, dolaskom dodatne španjolske snage situacija se za bukanire promijenila jer su ih Španjolci uspjeli pobijediti prisiljavajući ih time na napuštanje grada. Njihov pohod naposljetku im nije donio skoro nikakvog profita, a u međusobnoj borbi bukanira sa Španjalcima, Grammont je zadobio ozbiljnije ozljede.¹²⁹

U novom pohodu Grammont je udružio snage s Laurens de Graafom, također francuskim bukaninom. Izvršili su uspješan napad na grad Veracruz 1683. g., a dvije godine kasnije opet su se udružili u napadu na Campeche koji nije prošao tako uspješno kao napad na Veracruz. Naime, iako su tri mjeseca držali otok u svojoj vlasti, tražena otkupnina nije plaćena zbog čega su bukaniri zapalili grad i napustili ga. Nakon povratka u Saint Domingue dva bukanira su se razdvojila te je Grammont već sljedeće, 1686. g. krenuo u samostalni napad na Floridu, ali do tog napada nije došlo. Tijekom putovanja Grammontovo brodovlje pogodio je uragan i razdvojio ga, a u toj oluji brod na kojemu je bio Grammont nestao je. Graafa su uhvatili Španjolci nakon razdvajanja s Grammontom, ali im je on uspio pobjeći. Svoj zadnji bukanirski napad Graaf je izvršio na poluotoku Yucatan nakon čega je Francuska zabranila bukanirske

¹²⁸ A. Konstam, 2007, str. 54-56.

¹²⁹ A. Konstam, 2007, str. 56-58.

napade protiv Španjolaca. Od tada je djelovao u Saint Domingueu u službi francuskog vojnog zapovjednika te se u budućnosti borio protiv engleskih bukanira i španjolskih upada u službi zaštite francuskog teritorija.¹³⁰

Engleska je zaratila sa Španjolskom 1689. g., a na Karibima ratno se stanje odrazilo bukanirskim napadima Francuza De Cussyja na engleske i španjolske gradove. U ovom sukobu, Španjolska se udružila s Engleskom tako da je Hispaniola bila prvom metom francuskog napada. Englezi su potom napali koloniju St. Kitts koja je bila u francuskom posjedu te su zajedno sa Španjolcima povelili napad na luku Cap Francois u kojem su usmrtili De Cussyja. U nastavku sukoba protiv Francuske guverner Jamajke izdavao je dopuštenja gusarima za izvršavanje napada protiv neprijatelja iako nije dobio odobrenje kralja za taj čin.¹³¹

Taktiku suzbijanja pirata u engleskim kolonijama kralj Jakov II. počeo je od 1688. g. provoditi već poznatim načinom. Piratima je dana mogućnost oprosta za počinjene zločine u zamjenu za odricanje od piratskih aktivnosti, uz obvezu služenja državi službom lovaca na pirate, odnosno hvatanjem preostalih pirata. Ovime su pirati ustvari samo nastavili svoje djelovanje čija je meta napada od tada bila ograničena na druge zločince, a iako su imali novu titulu lovaca na pirate, ovu taktiku države su već prije koristile kada su davanjem pisama marke ovlastili gusare legalizirajući im djelovanje.¹³²

Bukanirstvo kao organizirani piratski pokret usmjeren protiv Španjolske kao zajedničkog neprijatelja bio je izrazito uspješan pokret zbog čega se dovode u pitanje razlozi svršetka bukanirskog doba. Unatoč uspjesima koji su pratili bukanirska djelovanja, unutarnje nesuglasice među njima dovele su do njihovog konačnog razdora, a osnovni čimbenik koji je uzrokovao takvu situaciju bila je religija. Naime, religijski antagonizam bio je čimbenik koji je poticao borbu protiv Španjolaca, a zbližavanje katoličke Španjolske s protestantskim zemljama, od kojih se kao prvi čin zbližavanja ističe sklapanje mira Španjolske i Engleske, negativno je djelovao na opravdavanje daljnjeg bukanirskog djelovanja s obzirom da je Španjolska službeno prestala biti neprijateljem.¹³³

Bukanirsko doba potrajalo je do samog kraja 17. st., međutim već od 1670-ih godina bukanirstvo se počelo ograničavati dopuštanjem njihovog djelovanja samo za vrijeme rata. Engleska je prva od kolonijalnih sila uspjela obuzdati svoje bukanire već 1671. g. dok je Francuskoj trebalo nešto više vremena. Međutim, Nizozemska je među njima bila izuzetak jer

¹³⁰ A. Konstam, 2007, str. 59-60.

¹³¹ D. R. Burgess, 2009, str. 82-83.

¹³² D. R. Burgess, 2009, str. 81-82.

¹³³ J. Esquemeling, 1893, str. xv.

ona nije razvila bukanirski sustav kao ostale kolonijalne sile već su oni od 1620-ih godina na Karibima djelovali putem gusarskih pohoda koji su bili pod kontrolom njihove vlade. Francuzi su u pojedinim kolonijama uspjeli staviti bukanire pod svoju kontrolu pretvarajući ih u njima podložne gusare, međutim, na Saint Dominigueu to su uspjeli tek 1697. g. završetkom Devetogodišnjeg rata. Do izbijanja sljedećeg rata, Rata za španjolsku baštinu 1701. g. u kojemu je Francuska zaratila protiv Španjolske, Engleske i Nizozemske, piratstvo je bilo pod kontrolom tih zemalja onemogućujući time njihovo djelovanje bez vladinog odobrenja.¹³⁴

5. Zlatno doba piratstva

Zlatno doba piratstva razdoblje je kojim se referira na porast piratskih aktivnosti od 1700-ih do 1730-ih godina na području afričke i američke obale te Indijskog oceana. Sama periodizacija Zlatnog doba nije konačno određena jer dok dio povjesničara uzima širi raspon godina koje se ubrajaju u Zlatno doba, drugi dio povjesničara sužava razdoblje njegovog trajanja. Prema tome, dio povjesničara početak Zlatnog doba stavlja na sami kraj 17. st. ili početak 18. st. dok se drugi dio zalaže za njegov početak u 1714. godini. Isto tako, razmišljanja o kraju Zlatnog doba variraju od 1722. g. te najkasnije do 1730. g. zbog čega se period trajanja Zlatnog doba okvirno smješta od početka pa do 30-ih godina 18. stoljeća.¹³⁵

U razdoblju od 1714. g. do 1724. g. bilježi se najveća piratska aktivnost ovog doba. Iako je velikim dijelom već do 1718. g. piratstvo bilo obuzdano, i nakon navedene godine neki pirati aktivno su djelovali s obzirom da ih vlasti nisu uspjele uhvatiti. Za karipsko područje piratske grupe koje su nešto duže odolijevale uhićenju uključivale su pirate Charles Vanea, Samuel Bellamyja, „Calico Jack“ Rackama, Anne Bonny i Mary Read.¹³⁶

Kraj Zlatnog doba piratstva uslijedio je hvatanjem mnoštva pirata koji su činili okosnicu Zlatnog doba, a njihovim pogubljenjem vlasti su nastojale obeshrabriti daljnji odabir piratstva kao temeljnog zanimanja slanjem poruke o očitom kraju onih koji se bave ilegalnim poslovima. Među pogubljenim piratima bilo je mnogo onih koji su u Zlatnom dobu stekli slavu jer su okupirali medijsku pozornost, a ona se povećala tijekom sudskih postupaka i piratskih pogubljenja što je uzrokovalo glorificiranje piratstva i romantiziranje Zlatnog doba. Sami naziv Zlatno doba piratstva odaje nam tu mitsku glorifikaciju pirata odnoseći se prema tom dobu kao

¹³⁴ A. Konstam, 2011, str. 151-152.

¹³⁵ A. Konstam, 2011, str. 150.

¹³⁶ A. Konstam, 2013, str. 4-5.

nekom romantičarskom pokretu zanemarujući stvarnost piratskog djelovanja i njegov nasilni karakter.¹³⁷

5.1. Odraz Rata za španjolsku baštinu na prostor Kariba

Mirovnim ugovorom potpisanim 1713. g. u Utrechtu Rat za španjolsku baštinu, započet 1701. g., za Španjolsku, Portugal, Francusku, Veliku Britaniju i Nizozemsku završio je dok je još godinu dana Austrija nastavila ratovanje protiv Francuske. Povlačenje dopuštenja gusarskom djelovanju nakon završetka rata ponovno je uzrokovalo masovnu nezaposlenost bivših gusara kojima se povratak na poziciju pomoraca trgovačkih brodova nije dopao zbog niske plaće. Gusarenje im je pružalo velike prihode jer su umjesto plaća dobivali novce od prodaje svih onih brodova koje bi uspjeli zaplijeniti i broskog tereta. Prema tome, samo jedan gusarski pohod donio bi gusarima iznimno veliku profit, neusporedivu sa plaćom na trgovačkom brodu koju bi mogli zaraditi tijekom cjeloživotnog rada što je bio temeljnim poticajem novom piratskom valu koji se pojavio nakon rata.¹³⁸

Osim povećanja broja pirata koje je uslijedilo nakon završetka Rata za španjolsku baštinu 1714. g., ključnu karakteristiku Zlatnom dobu piratstva daje pojava nešto drugačije vrste pirata. Za razliku od bukanira, ovi pirati nisu bili organizirani pod velikim flotama te više nisu bili ograničeni samo protiv jednog neprijatelja i na samo jedan prostor jer su svoje aktivnosti proširili i djelovali su ne samo na Karibima već i na američkoj i afričkoj obali i u Indijskom oceanu. Iako su od navedenih područja atlantska obala Amerike i Karibi bili najviše pogođeni piratskim aktivnostima, njihovo širenje i u ostala pomorska područja još je više ugrožavalo normalno odvijanje pomorskog gospodarstva.¹³⁹

Sklapanjem mira 1713. g. nastali su novi problemi za Veliku Britaniju jer je povlačenje dopuštenja daljnjeg gusarskog djelovanja uzrokovalo ogromnu nezaposlenost za oko 6.000 ljudi. Situacija se djelomično riješila kada je nakon sklapanja mira uslijedilo veliko povećanje trgovačke flote Velike Britanije kojoj je bilo potrebno mnoštvo mornara. Velik dio bivših gusara prihvatilo je tu radnu poziciju iako im plaće i uvjeti rada nisu bili povoljni dok se dio njih počeo baviti piratstvom. Kako bi novonastali pirati opravdali svoje djelovanje i zadržali prividni legitimitet kojeg su kao gusari imali napadali su samo stare britanske neprijatelje, Španjolsku i Francusku.¹⁴⁰

¹³⁷ A. Konstam, 2011, str. 153-154.

¹³⁸ A. Konstam, 2013, str. 6-7.

¹³⁹ A. Konstam, 2011, str. 153.

¹⁴⁰ A. Konstam, 2011, str. 152-153.

Porastom važnosti britanske trgovine uslijedilo je prilagođavanje Britanske kraljevske mornarice. Dok je do prve polovice 17. st. britanska mornarica bila aktivna samo kada se odvijao rat, odnosno ona u vrijeme mira nije djelovala pošto za njenom intervencijom nije bilo potrebe zbog čega su svi njeni brodovi bili usidreni u Velikoj Britaniji te je dio zaposlenih ostajao bez posla, takvo stanje počelo se mijenjati od druge polovice 17. st. i postalo je pogotovo izraženo u 18. stoljeću. S obzirom da su moć i bogatstvo Velike Britanije ovisile o njenoj trgovini, razvijanje trgovačkih mogućnosti koju su nudile britanske kolonije postalo je primarnom preokupacijom Velike Britanije, a to je dovelo do poduzimanja mjera zaštite britanske trgovine. Zaštita se ostvarila angažiranjem britanske mornarice u pružanju obrane britanskim trgovačkim brodovima čime je mornarica konstantno bila zaposlena, neovisno je li u tijeku bio rat ili mir.¹⁴¹

Rat za španjolsku baštinu odvijao se i u karipskim kolonijama u kojima su pomorski rat predvodili britanski i francuski gusari. Karipske luke koje su u ovom ratu doživjele svoj procvat kao gusarska utočišta bile su na Barbadosu Bridgetown i na Martiniqueu Fort-de-France dok je bukanirska luka na Saint Dominigueu, Petit Goave, i dalje nastavila svoj razvoj, a Port Royal na Jamajci ponovno je doživio uspon. Suprotno Velikoj Britaniji i Francuskoj koje su itekako upotrijebile svu gusarsku snagu na Karibima, Nizozemska i Španjolska nisu toliko koristile gusare u tijeku rata. Štoviše, mnogi su nizozemski gusari, a i oni britanski, svoj posao obavljali pod francuskom zaštitom jer su se htjele boriti protiv Španjolske, a ne za nju s obzirom da im je ona oduvijek bila neprijatelj.¹⁴²

Na Bahamima je od 1715. g. započeo razvoj otoka New Providencea koji će tijekom Zlatnog doba piratstva biti glavnim piratskim utočištem na Karibima. Početak njegova razvoja povezan je s nesrećom koju je španjolska flota doživjela u lipnju 1715. g. prevozeći blago iz kolonija prilikom čega je naišla na uragan koji je nasukao brodove na obali Floride, a od njih dvanaest samo jedan brod nije bio uništen. Taj brod doplovio je do Havane tražeći pomoć španjolskog guvernera nakon čega je poslana spasilačka ekspedicija. Međutim, širenje vijesti o nasukanom brodovlju s mnoštvom blaga primamilo je bivše gusare s Jamajke koji su izvršili napad u studenom iste godine i ukrali dio blaga. Njihov dolazak na Floridu bio je organiziran kao spasilačka ekspedicija, a na čelo ekspedicije guverner Jamajke postavio je Henryja Jenningsa. Pošto je i Jennings prije bio gusar, guvernerovo slanje sa svrhom pružanja pomoći Španjolcima poslužilo mu je kao izlika za zapljenjivanje španjolskog blaga, a prilikom povratka na Jamajku

¹⁴¹ R. Sanders, 2007, str. 95.

¹⁴² A. Konstam, 2011, str. 152.

našao je na španjolski brod koji je odvezio dio blaga s Floride te je i njega napao i zaplijenio blago.¹⁴³

Guverner Jamajke zanemario je Jenningsovu pljačku španjolskog blaga pa je Jennings ponovio napad na početku 1716. g., a to je ujedno bio zadnji napad koji je izvršen protiv Španjolaca na Floridi jer se njihov kamp kojeg su ondje podignuli razvio u oružanu tvrđavu. U ljeto iste godine Španjolci su napustili Floridu, ali je iza njih ostalo još mnoštvo blaga zbog čega se diljem Kariba pojavio veliki broj lovaca na blago koji su pod izlikom spasilačkih ekspedicija namjeravali zaplijeniti blago. Tu su se njihove namjere razilazile s odlukom guvernera Jamajke jer ih on zbog britanskog pritiska više nije podržavao, odnosno uskratio je pravnu zaštitu za njihovu navodno spasilačku ekspediciju zbog čega, također, nisu smjeli upotrebljavati tj. trošiti ono što su ukrali na Jamajci.¹⁴⁴

S obzirom da je upotreba ukradenog španjolskog blaga u Port Royalu bila zabranjena, kao novo mjesto koje je preuzelo nekadašnju ulogu Port Royala kao piratskog središta razvio se New Providence. Kada je pirat Benjamin Hornigold došao u New Providence krajem 1715. g., tada se tu još nije razvio značajniji trgovački centar te se trgovina odvijala s lokalnim ljudima. Međutim, već sljedeće godine na otoku su osnovana trgovačka mjesta koja su bila pod vlasništvom jamajčanskih trgovaca što je utjecalo na rast populacije na New Providenceu. Od ljeta 1716. g. New Providence je razvojem svog trgovačkog poslovanja postao piratskim utočištem jer je svim lovcima na španjolsko blago otok pružao slobodno obavljanje trgovačke razmjene. Hornigold se na otok vratio tada kada je on narastao u trgovačko središte, a uskoro su i Jennings kao i ostali pirati i krijumčari bili privučeni mogućnostima koje im je otok nudio postajući time njihovom središnjom bazom.¹⁴⁵

Iako je New Providence bio britanska kolonija, britanska vlast nije se uspostavila jer Britanci nisu poslali guvernera na otok pa je stoga New Providence bio izvan dosega njihove uprave omogućujući time uspostavljanje piratske vlasti. Sama lokacija otoka odgovarala je piratskim ciljevima pružajući dobar pristup Floridi i glavnim rutama plovidbe trgovačkih brodova, a s lukom Nassau otok je pružao mogućnost usidrenja oko stotinu brodova. Iako je prije dolaska Hornigolda na otoku živjela manja skupina domorodaca, do njegova dolaska većina njih je napustila New Providence naseljavajući obližnji otok Eleutheru tako da naseljavanje pirata nije

¹⁴³ A. Konstam, 2011, str. 155.

¹⁴⁴ A. Konstam, 2011, str. 155.

¹⁴⁵ A. Konstam, 2011, str. 155-156.

imalo nikakvog otpora. Roba koju bi trgovci kupili od pirata na New Providenceu prokrijumčarila bi se i prodavala na priznatim američkim i karipskim tržištima.¹⁴⁶

5.2. Kraj Zlatnog doba piratstva

Zbog mnoštva žalbi koje su pristigle u London zbog piratstva na New Providenceu kralj Đuro I. donio je proglas u rujnu 1717. g. u kojemu je ponudio nagodbu piratima. Ponuđena im je prilika oprosta za učinjena zlodjela ako se do rujna iduće godine predaju i prestanu baviti piratstvom, ali u tom slučaju bit će im oprostena samo ona zlodjela koja su do početka siječnja 1718. g. počinili. Također, proglasom je određeno da se svi oni koji se ne predaju, uhvate i potom osude, a uz novog guvernera koji je trebao provesti u praksi kraljeve odredbe pozvani su i svi ostali za hvatanje preostalih pirata u zamjenu za pozamašnu nagradu. Guvernerom New Providencea postao je Woodes Rogers, bivši bukanir koji je djelovao na tihooceanskom prostoru. Woodes Rogers je nakon bukanirskih poduhvata utemeljio vlastiti posao trgovinom robljem, a robove je iz Zapadne Afrike prevezio u Nizozemsku Istočnu Indiju. Rogersovo prihvaćanje guvernerske dužnosti dijelom je bilo potaknuto njegovim nastojanjem da Bahame učini profitabilnima s obzirom da im Britanija do tada nije posvećivala veću pažnju pa stoga nije imala koristi od njih, a u toj svrsi poduprli su ga financijski investitori dajući mu novčane prihode.¹⁴⁷

Dva uvjeta morala su se zadovoljiti kako bi pirati dobili oprost od vlasti za svoja zlodjela. Naime, pirati su imali rok do rujna 1718. g. da se prijave ako žele dobiti oprost čime su dobili godinu dana vremena od kraljevskog proglasa. Također, bit će im oprostene samo one piratske aktivnosti koje su se odvale do siječnja 1718. godine. Iako ova stavka naizgled daje dojam da je piratima od donošenja proglasa do siječnja naredne godine omogućeno četiri mjeseca ilegalnog djelovanja koje će im biti oprosteno, to ustvari nije bio slučaj jer je sama duljina putovanja bila dostatna da pokrije ta četiri mjeseca. Pirati u Novome svijetu dobili su vijesti tek u prosincu 1717. g., ovisno o području neki su saznali ranije, a neki kasnije o kraljevskom proglasu čime im nije ostavljeno dovoljno vremena za provođenje piratskih pohoda.¹⁴⁸

Svima onima koji će sudjelovati u hvatanju onih pirata koji se ne predaju zajamčena je nagrada čime se poticalo antipiratsko djelovanje, a u tu svrhu uposlilo se također pomorske kapetane i guvernera. Smanjivanje broja pirata omogućilo je usredotočivanje Britanske kraljevske mornarice na hvatanje preostalih pirata s obzirom da su bili ograničeni svojim mogućnostima

¹⁴⁶ A. Konstam, 2011, str. 156.

¹⁴⁷ A. Konstam, 2011, str. 157.

¹⁴⁸ A. Konstam, 2013, str. 21-22.

kada je brojnost pirata bila velika zbog čega im je bila nužna pomoć drugih. Hvatanjem pirata Velika Britanija nastojala je pružiti jasnu lekciju da se piratom ne isplati biti kako se ubuduće njihov broj ne bi povećavao. Nakon njihovog hvatanja gotovo svi slučajevi odvijali su se istim načinom – nakon javnog suđenja slijedilo bi javno pogubljenje vješanjem te bi se potom mrtva tijela pirata premazivala (npr. smolom) u svrhu njihovog očuvanja i potom izlagala u željezne kaveze.¹⁴⁹ Tijela pogubljenih pirata ostavljena su u kavezu do dvije godine jer je dotad trajao proces propadanja tijela, a tijela samo onih istaknutijih pirata su se tako izlagala dok su svi drugi pirati bili pokopani u grobovima koji se nisu označavali.¹⁵⁰

Na temelju ponuđenog odabira postavljenog pred pirate na New Providenceu stvorile su se dvije grupacije. Jednoj grupi pripadali su oni koji su namjeravali prihvatiti kraljev oprost, a njih su predvodili Jennings i Hornigold, dok se druga grupa s Charlesom Vaneom na čelu nije htjela prikloniti kralju. Prihvaćajući kraljevu nagodbu, putevi Jenningsa i Hornigolda razišli su se jer je Hornigold počeo raditi za guvernera kao lovac na pirate dok se Jennings odselio na Bermude. Prvi događaj kojim je demonstrirana moć novouspostavljene britanske vlasti bilo je vješanje velikog broja bahamskih pirata u prosincu 1718. g., a izostanak ustanka pozitivno je djelovao na autoritet guvernera koji je dodatno osnažen 1719. g. kada je guverner udružen s nekadašnjim piratima uspio obraniti otok od španjolskog napada.¹⁵¹

Jennings je na Hornigolda prije primanja kraljevskog oprosta naišao na New Providenceu. Naime, ondje se Jennings sklonio od vlasti pošto je prekršio naredbe guvernera Jamajke, a New Providence pružao mu je savršeno utočište jer ondje nije bila uspostavljena guvernerska vlast. Njegovim dolaskom New Providence se počeo razvijati u piratsko utočište, a na otoku je već bila prisutna piratska skupina na čelu s Hornigoldom. Hornigold je i nakon sklapanja mira djelovao kao i u ratnom vremenu napadajući samo Španjolce i Francuze, dok napade na Britance nije izvršavao. Uskoro je i Jennings postao piratom, a mnogi članovi njegove posade djelovali su s piratskom skupinom Hornigolda.¹⁵² Primanjem kraljevskog oprosta Jennings je postao gusarom kako bi sve ono ukradeno iz piratskih pohoda mogao zadržati za sebe. Nasuprot Jenningsu, Hornigold je imao nešto drugačije razloge ulaženja u britansku službu putem gusarstva. Naime, njega je vlastita piratska posada prethodno smijenila zbog nezadovoljstva njegovog načina vođenja piratskih napada koji su bili poprilično ograničeni, a gusarska pozicija bila je siguran način putem koje je mogao vratiti izgubljeno dostojanstvo.¹⁵³

¹⁴⁹ A. Konstam, 2013, str. 22-23.

¹⁵⁰ A. Konstam, 2007, str. 160-161.

¹⁵¹ A. Konstam, 2011, str. 157-158.

¹⁵² A. Konstam, 2013, str. 10.

¹⁵³ A. Konstam, 2013, str. 23.

Uspostavljanje vlasti britanskog guvernera na New Providenceu označilo je kraj doba tog otoka kao piratskog utočišta, a suprotno nastojanjima guvernera da bahamske otoke učini profitabilnima, oni su zapali u ekonomski zaostatak jer im je piratstvo donosilo glavninu prihoda. Pokušaji pokretanja drugih djelatnosti, industrije i poljoprivrede, kako bi se nadomjestili i prerasli prihodi koje je piratstvo donosilo nisu bili uspješni, a kako je do 1721. g. Rogers potrošio sav pozajmljeni novac, vratio se u Veliku Britaniju gdje je uhićen zbog duga kojeg nije mogao isplatiti financijskim investitorima. Međutim, uvažavajući žalbu koju je podnio pušten je iz zatvora nakon čega se s obitelji odselio na New Providence.¹⁵⁴

Samuel Bellamy sudjelovao je u Ratu za španjolsku baštinu pod britanskom mornaricom, ali je završetkom rata Bellamy, kao i mnogi drugi, otpušten iz službe. Zbog nezaposlenosti odlučio je otići u Ameriku te se 1715. g. smjestio na području današnjeg SAD-a, u Provincetownu. S obzirom da se Bellamy htio obogatiti, ali je također htio iskusiti avanturistički život, odlučio je ići u potragu za potopljenim blagom velikog broja španjolskih galijuna. Naime, to slavno potopljeno blago koje je uzrokom niza pomorskih nesreća završilo u takvom stanju uzbuđivalo je mnoge avanturiste koji su se odvažili ići u potragu za njime. Bellamy je početkom 1716. g. krenuo u lov na potopljeno blago gdje je naišao na druge tragače. Međutim, nitko od njih nije uspio pronaći niti jedan dio tog blaga jer ih je Španjolska preduhitrla i spasila veći dio svog blaga. S obzirom da se Bellamy obećao vratiti kao bogat čovjek u Provincetown, žudeći za uspjehom odlučio je postati piratom i pljačkati blago s plovećih brodova pošto s onih potopljenih nije uspio izvući nikakvu korist.¹⁵⁵

Piratska karijera davala mu je dobre rezultate zbog kojih je vrlo brzo postao poznat piratskoj zajednici, a jedan od pirata kojima se Bellamy svidio bio je Benjamin Hornigold. S obzirom da je Hornigold uvijek tražio talentirane pirate te je kao takvog smatrao Bellamyja, pozvao je njega i ostatak piratske ekipe da se pridruže Hornigoldovim piratima na brodu *Marianne* na što je Bellamy pristao. Tijekom njihova putovanja Karibima polovicom 1716. g. došlo je do razmirica pirata s Hornigoldom. Naime, Hornigold je odbijao izvršiti napade na britansko brodovlje na koje su naišli blizu Kube s obzirom da je on bio Britanac pa je slijedio takvo, vlastito osmišljeno pravilo. Kako oni nisu bili ničim obvezani slijediti politiku nenapadanja britanskih brodova, pirati su nakon glasanja smijenili Hornigolda s kapetanske pozicije te je on s 26 pristaša morao napustiti brod. Za novog kapetana broda *Marianne* izabran je upravo Samuel Bellamy. U svom daljnjem djelovanju, Bellamy je postao jednim od najozloglašnijih karipskih pirata.¹⁵⁶

¹⁵⁴ A. Konstam, 2011, str. 158-159.

¹⁵⁵ M. W. Sandler, 2017, Chapter Two: A New Pirate King.

¹⁵⁶ M. W. Sandler, 2017, Chapter Two: A New Pirate King.

Piratski napadi donijeli su mu toliko željeno bogatstvo pa se u travnju 1717. g. odlučio vratiti kući jer je ispunio svoj cilj. Međutim, pri povratku Bellamyjevu piratsku skupinu uhvatila je oluja, a iako su se pokušavali spasiti od oluje ploveći prema obali, udarili su u pješčani sprud na poluotoku Cape Codu što je uzrokovalo raspad broda *Whydaha* zbog čega se Bellamy utopio u hladnom moru.¹⁵⁷ Od 146 pirata koji su se na brodu nalazili njih je dvoje uspjelo preživjeti nesreću. Međutim, još je sedam članova Bellamyjeve posade bilo živo pošto se oni tada nisu nalazili na *Whydahu* već na drugome brodu, ali njihova sreća nije dugo potrajala pošto su bili uhvaćeni, kao i onih dvoje preživjelih te su nakon sedam mjeseci provedenih u zatvoru konačno doživjeli svoj kraj vješanjem.¹⁵⁸

Charles Vane je odabirom piratske karijere morao napustiti New Providence zbog dolaska engleskog guvernera, a otok je napustio tek u kolovozu 1718. g. namjerno čekajući Rogersov dolazak. Vane je u svojoj prethodnoj piratskoj karijeri vjerojatno bio gusar sa smještajem u Port Royalu dok je kasnije na New Providenceu postao dijelom piratske skupine kojom je Jennings zapovijedao. U svom budućem piratskom djelovanju Vane je postao poznat po svojoj okrutnosti zbog drastičnog mučenja dvaju članova vlastite posade. Guvernerovom naredbom o hvatanju svih pirata iz New Providencea Hornigold je krenuo za Vaneom, ali ga nije uspio uhvatiti već je uhvatio bivšeg člana Vaneove posade, Yeatsa. Vane je Yeatsa zadužio za upravljanje drugim brodom koji je trebao pratiti onaj Vaneov, ali se Yeats izdvojio iz piratske skupine kako bi osnovao vlastitu piratsku grupu. Nije prošlo dugo vremena kada su Yeats i njegova grupa uhvaćeni i nakon suđenja u Nassauu obješeni.¹⁵⁹

Za to vrijeme Charles Vane je djelovao na obali Južne i Sjeverne Karoline dolazeći sve do New Yorka, a dolaskom zimskog razdoblja 1718. g. vratio se na Karibe zbog toplije klime što je bila učestala praksa kojom su se služili i ostali gusari i pirati. Vaneovo putovanje do Kariba izrodilo je nezadovoljstvom među članovima njegove piratske skupine jer nakon mjesec dana putovanja nisu naišli ni na kakav brod koji bi im postao plijenom tako da nisu mogli ništa opljačkati niti doći do zaliha priželjkivanog ruma. Dolazeći do Privjetrinskog prolaza napokon su naišli na francuski brod, međutim umjesto trgovačkog broda kakvim su mislili da je, to je ustvari bio francuski ratni brod. Vaneova družina se podijelila u mišljenju daljnjeg postupanja jer dok je sami Vane htio umaknuti od Francuza smatrajući da su presnažni za njih, Jack Rackam mu se suprotstavio mišljenjem da bi mogli uspjeti u svladavanju francuskog broda.¹⁶⁰

¹⁵⁷ M. W. Sandler, 2017, Chapter Six: The Wreck of the Whydah.

¹⁵⁸ M. W. Sandler, 2017, Chapter Seven: The Survivors.

¹⁵⁹ A. Konstam, 2011, str. 159-160.

¹⁶⁰ A. Konstam, 2011, str. 160-161.

S obzirom da je kapetanova riječ bila glavna prilikom donošenja odluka u borbenoj situaciji, Vaneova odluka o nenapadanju francuskog broda morala se ispoštovati što je uzrokovalo Vaneov pad na mjestu kapetana broda. Jack Rackam pozvao je skupinu na glasovanje povodom Vaneovog kukavičluka čime je donesena odluka o njegovom smjenjivanju s pozicije kapetana, a novim kapetanom broda *Ranger* postao je Rackam, nadalje poznat kao „Calico Jack“ Rackam. Vane je zajedno sa 16 članova koji su ga podržavali napustio *Ranger* premještajući se u manji brod te se uputio prema Honduraškom zaljevu prilikom čega je nabavio još jedan brod, a potom se usidrio u Belizeu odakle je pustošio okolna područja.¹⁶¹

Nesretna okolnost olujnog nevremena uzrokovala je brodolom Vaneovih brodova od kojih se jedan nasukao na otočiću blizu Belizea u veljači 1719. godine. Nakon nekoliko tjedana naišao je spasilački brod, ali nesretne prilike su se za pirate nastavile jer je kapetan drugog spasilačkog broda, Holford, prilazeći brodu na kojemu je bila smještena Vaneova družina prepoznao Vanea te uhvatio njega i ostale pirate. Holford je pirate smjestio u španjolski zatvor na Jamajci, a nakon suđenja u ožujku 1720. g. Vane je obješen te je njegovo tijelo upotrijebljeno izlaganjem u kavezu kao upozorenje svima drugima. Drugi Vaneov brod kojim je upravljao Robert Deal zbog olujnog nevremena odvojio se od Vaneovog broda, a njih su nekoliko tjedana nakon uhvatili Britanci i osudili na vješanje.¹⁶² Pomorski sudovi od 1701. g. u američkim kolonijama bili su zaduženi za donošenje pravde protiv piratskih djelovanja. Dok je pogubljenje krajem 17. st. bilo rezervirano samo za kapetana piratske skupine i za one istaknutije pirate, to se promijenilo početkom 18. st. kada su u vremenu masovnih suđenja i pogubljenja, svi članovi piratske skupine doživjeli istu sudbinu vješanjem što vidimo i u navedenom slučaju.¹⁶³

Nakon vješanja Charlesa Vanea vlasti su se usmjerile na hvatanje ostatka njegove bivše posade, na onih 50 pirata pod vodstvom „Calica Jack“ Rackmana, a kako je to bio veći dio Vaneove bivše skupine hvatanje Rackmana i ostalih bio je prioritetan čin. Nakon što se odvojio od Vanea u studenom 1718. g., Rackam je plovidbu nastavio i došao do Zavjetrinskih otoka nakon čega je otplovio u Jamajčanski kanal u kojemu je zauzeo jedan trgovački brod, a tu je proveo dva dana ispijajući se. Put je nastavio ploveći do Privjetrinskog prolaza gdje je uspio zarobiti samo kažnjenički brod kojega je zajedno s kažnjenicima oslobodio, međutim, nedugo nakon oslobođenja Britanci su ih uhvatili. Odlazeći potom na Bahame, vijesti o Rackmanovom

¹⁶¹ A. Konstam, 2011, str. 161.

¹⁶² A. Konstam, 2011, str. 161-162.

¹⁶³ A. Konstam, 2007, str. 157.

pojavljivanju došle su do guvernera Rogersa koji je nastojao uhvatiti pridošle pirate, ali su oni uspjeli pobjeći sklanjajući se neko vrijeme na Kubu.¹⁶⁴

U prosincu 1718. g. guverner Rogers ponovno je ponudio piratima mogućnost oprosta pošto je trebao gusare koji bi se borili na britanskoj strani u novonastalom ratu protiv Španjolske. Rackam je iskoristio priliku i u svibnju 1719. g. prešao na gusarstvo prilikom čega su mu sva prethodna zlodjela bila oprostena. Međutim, sukob između dviju zemalja bio je kratkotrajan završavajući već u veljači 1720. g. nakon čega se Rackam vratio piratstvu. U isto vrijeme kada je odlučio nastaviti svoje piratske aktivnosti, na New Providenceu sreo je Anne Bonny koja je postala dijelom njegove nove piratske skupine. Rackam se u kolovozu iste godine otisnuo na piratsko putovanje nakon krađe broda iz Nassaua, a ubrzo nakon tog čina guverner je donio proglas kojim je uskratio gusarsku titulu Rackamu.¹⁶⁵

Ploveći od Bahama do Saint Dominigaea i potom do Jamajke Rackam je zauzeo i opljačkao nekoliko brodova što je uzrokovalo reakciju jamajčanskih vlasti koje su za Rackamom poslale Jonathana Barneta, lovca na pirate. Naposljetku je Barnet uhvatio Rackama i ostalih 13 pirata koji su sa njime plovili kod Negril Pointa, na najzapadnijem dijelu Jamajke. Prilikom Barnetovog napada na Rackamov brod samo je dvoje pirata bilo u stanju boriti se protiv neprijatelja jer su svi ostali bili previše pijani, a tih dvoje pirata bile su žene, Mary Read i Anne Bonny. Ovakva situacija olakšala je Barnetu njihovo uhićenje koje je proveo nakon što je savladao jedine dvije protivnice. Rackam i ostali pirati osuđeni su te su skončali život na vješalima u studenom 1720. g., a jedine dvije osobe koje su izbjegle vješanje bile su Mary Read i Anne Bonny. Širenje vijesti o ženskim piratima šokirale su svijet pošto je to bila neuobičajena pojava koja im je omogućila nadvladavanje onodobnih ograničenja koja su vrijedila za žene. Do njihovog suđenja samo rijetke osobe su znale o njihovom pravom identitetu jer su se držale kao muškarci i sukladno tome oblačile.¹⁶⁶

Anne Bonny je prije piratske karijere živjela s ocem u Karolinama gdje su se preselili napuštajući Irsku nakon što se nakon niza godina saznalo da ona nije muško. Predstavljanje Anne Bonny kao muške osobe namjerno je učinjeno kako bi njen otac dobivao prihode za navodnog sina, ali saznanje da je Anne ustvari žensko prisililo je njihovu obitelj na selidbu nakon ukinuća tih prihoda i posljedične sramote za obitelj. Dolaskom u Novi svijet, Annein otac obogatio se od trgovine, a suprotno očekivanjima o udaji za dobrostojećega čovjeka Anne se udala za mornara s kojim je otišla na New Providence nakon što je izbačena iz očinske kuće.

¹⁶⁴ A. Konstam, 2011, str. 162-164.

¹⁶⁵ A. Konstam, 2011, str. 164-165.

¹⁶⁶ A. Konstam, 2011, str. 165-166.

Na New Providenceu upoznala je Rackama i odlučila postati piratom na njegovom brodu ostavljajući pritom svog muža. Pošto je imala utjecajnog oca koji je imao dobre odnose s jamajčanskim plantažerima, to otvara nepotvrđenu mogućnost njegovog uplitanja u odgodu izvršavanja smrtne kazne. Međutim, Bonny nije bila omiljena među društvom jer osim što je bila piratom, učinila je još goru stvar za svoju reputaciju napuštanjem muža što tada nikako nije bilo prihvatljivo.¹⁶⁷

Mary Read u ranoj dobi živjela je u Londonu, a njeno prerašavanje u muškarca započelo je nakon što joj je umro brat. Kako bi njena majka dobila novčanu potporu od obitelji nestalog muža, kćer Mary predstavila je kao tog sina pošto oni nisu imali istog oca. Nakon odrastanja Read je služila u kraljevskoj mornarici i potom u kopnenoj vojsci pa onda kao konjanik. Nakon udaje za flamanskog vojnika zajedno su se povukli s vojnih pozicija i smjestili u Nizozemsku gdje su otvorili restoran. Zbog propasti posla nakon smrti njenog muža Read se otisnula na putovanje do Zapadne Indije, ali su brod na kojemu je putovala zauzeli pirati te je ona postala dijelom njihove skupine. Kasnije se piratska skupina među kojima je bila Read prestala baviti piratstvom prihvaćajući kraljev oprost kojeg im je uručio guverner Rogers na New Providenceu, ali se nisu dugo držali dogovora vraćajući se svojim piratskim aktivnostima.¹⁶⁸

Kao i ostali Rackamovi pirati tako su i Read i Bonny bile osuđene, međutim do izvršavanja presude ipak nije došlo zbog njihove trudnoće. S obzirom na saznanje o trudnoći vlasti su odgodile izvršavanje presude, a nakon doktorskog pregleda koji je potvrdio istinitost njihovog stanja povučena je kazna vješanjem te su umjesto toga njih dvije završile u zatvoru. Dok je glavni razlog odustajanja od kazne vješanjem bila trudnoća dvaju ženskih pirata, sama činjenica izvršavanja takve vrste kazne nad ženama bila je izuzetno rijetka, a nad trudnim ženama pogotovo. S obzirom da im je trudnoća bila siguran način spasa od smrtne kazne, širile su se glasine da su Read i Bonny namjerno zatrudnjele kako bi se održale na životu. Mary Read u zatvoru nije dočekala rođenje svog djeteta jer je umrla nakon samo pet mjeseci, dok se o životu Anne Bonny ne zna puno. Za Bonny se zasigurno može tvrditi da je boravila u zatvoru, ali nije poznato što je s njome bilo u kasnijem razdoblju jer su kružile razne glasine o tome da je život provela u brodelu u Kingstonu ili Port Royalu ili pak da je živjela u američkim kolonijama vodeći brigu za svoje dijete.¹⁶⁹

¹⁶⁷ C. Johnson, 1724, str. 170-173.

¹⁶⁸ C. Johnson, 1724, str. 157-161.

¹⁶⁹ A. Konstam, 2011, str. 166.

6. Zaključak

Tematika piratskih i gusarskih aktivnosti na Karibima popraćena je razvojem karipskog područja od njegovog otkrića putovanjima Kristofora Kolumba od 1492. g. do uspostavljanja prvotno španjolske vlasti na početku 16. st., a potom u 17. st. i francuske, engleske i nizozemske vlasti. Kroz borbe europskih sila za karipski prostor i uspostavljanje četiriju vlasti na Karibima ogleda se oblikovanje tog prostora čiji je bitan segment piratstvo i gusarstvo jer je ono pristajanjem uz jednu europsku silu i protivljenjem drugoj europskoj sili igralo ključnu ulogu u tom oblikovanju izvršavanjem napada i osvajanjem tuđeg prostora. Iako je Španjolska prostor Novoga svijeta smatrala teritorijem na čije su korištenje samo oni imali isključivo pravo, španjolsko onemogućavanje utjecaja ostalim europskim silama nije bilo uspješno jer su Francuska, Engleska i Nizozemska uspjeli osnovati vlastite kolonije na Karibima od 1620-ih godina. Stvaranjem vlastitih kolonija prethodne pojave piratstva i gusarstva razvile su se u bukanirstvo u drugoj polovici 17. st. čije je postojanje uvjetovano upravo njihovim naseljavanjem novoosnovanih kolonija za razliku od pirata i gusara koji su u prethodnom razdoblju organizirali ekspedicije iz matičnih zemalja u Novi svijet nakon kojih su se vraćali u vlastite zemlje.

Iako je bukanirstvo bio uspješan pokret usmjeren protiv Španjolaca, njegov kraj uzrokovan je nastajanjem prijateljskih odnosa europskih sila sa Španjolskom. Naime, religijski antagonizam i neprijateljstvo sa Španjolskom bili su temelj bukanirskog djelovanja, a zbližavanje europskih sila potisnulo je odrednicu Španjolske kao neprijateljske zemlje čime je nestao smisao djelovanja bukanira. Iako se kraj bukanirskog doba bilježi na samom kraju 17. st., bukaniri svoj kraj nisu jednoznačno doživjeli jer je Engleska sklapanjem primirja sa Španjolskom već 1670. g. zabranila daljnja bukanirska djelovanja dok su francuski bukaniri djelovali sve do 1697. godine. Nakon kratkotrajnog smirivanja situacije s piratima tijekom Rata za španjolsku baštinu, njegovim završetkom dolazi do naglog porasta pirata i piratskih aktivnosti koji su svojom brojnošću i velikom slavom označili ulazak u novo razdoblje, u Zlatno doba piratstva.

Zlatno doba piratstva samim svojim nazivom utjecalo je na mistifikaciju tog razdoblja i glorifikaciju kako Zlatnog doba tako i same piratske pojave. Uzrok tome nalazi se u mnogim piratima koji su se tada proslavili kao jedni od najozloglašnijih pirata koji su ikad djelovali, a njihova slava daleko ih je nadišla jer su njihovi životi ostali dugoročno intrigantnima. Međutim, slavna reputacija koju su pirati iz Zlatnog doba piratstva dobili samo je dijelom rezultat njihovih upečatljivih piratskih djelovanja pošto je ulogu upoznavanja svijeta s njihovim djelima imao

medijski angažman. Medijsko praćenje piratskih činova, a potom njihovog hvatanja, suđenja te izvršavanja kazne vješanjem činilo je drugi dio čimbenika koji su djelovali na piratsku slavu. Velika Britanija do 1718. g. uspjela je staviti pod kontrolu dio pirata koji su prihvatili kraljevu ponudu primanjem oprosta za počinjena zlodjela, međutim, teži dio posla ostao je s onim piratima koji se nisu predali britanskoj vlasti do navedenoga roka. Kako bi uhvatili te pirate, Velika Britanija angažirala je kraljevsku mornaricu, britanske guvernere na Karibima te sve one pirate koji su se predali, a koji su britanskim dopuštanjem počeli djelovati kao gusari sa zadaćom hvatanja preostalih pirata na Karibima. Iako su pirati u ovom razdoblju doživjeli veliki uspon, oni su također vrlo brzo doživjeli svoj pad. Kraj Zlatnog doba okarakteriziran je masovnim pogubljenjima pirata prilikom čega su se tijela glavnih piratskih predstavnika izlagala u kavezima kako bi se prenijela poruka svim ljudima da se piratom ne isplati biti. Zlatno doba piratstva posljednje je razdoblje u kojemu je bio aktivan toliko veliki broj pirata jer otada njihov broj masovno opada, a unatoč ponovnim pojavama piratstva, pirati više nikad nisu dosegli toliku brojnost kakva je postojala u Zlatnom dobu.

7. Sažetak

Piratstvo i gusarstvo na Karibima odvija se sukladno s pretenzijama europskih sila za uspostavom vlastite uprave na tom području. Dok je Španjolska svoju vlast na Karibima utemeljila na početku 16. st. nakon španjolskog otkrića Novoga svijeta, ostale europske sile – Francuska, Engleska i Nizozemska – svoju su vlast uspostavile osnivanjem kolonija od 1620-ih godina. Osnivanjem svojih kolonija u Novome svijetu Španjolska je monopolizirala svoju upravu na tom području s kojega je odbijala bilo kakav prodor ostalih europskih sila. Iako su početni dolasci europskih sila u Novi svijet popraćeni namjerama trgovačke djelatnosti u novootkrivenom prostoru, zbog španjolskog onemogućivanja njihovog djelovanja dolazi do piratskih i gusarskih aktivnosti kojima su se zaobišle španjolske regulacije u Novome svijetu. Francuski korsari prvi su prodrli na Karibe u prvoj polovici 16. st., dok karipski prostor postaje poprištem međunarodnih sukoba od druge polovice 16. st. kada nastaju otvoreni sukobi engleskih i nizozemskih pirata i gusara protiv Španjolske. Pirati svoj procvat doživljavaju u drugoj polovici 17. st. kada dolazi do pojave bukanira, pirata koji su bili naseljeni u novoosnovanim francuskim i engleskim kolonijama na Karibima, a čije je djelovanje bilo usmjereno protiv Španjolske. Kraj bukanirskog doba krajem 17. st. nastaje stvaranjem prijateljskih odnosa Španjolske s ostalim europskim silama i posljedičnim onemogućavanjem bukanirskog djelovanja. Pirati svoj zadnji uspon ostvaruju u Zlatnom dobu piratstva koje je uslijedilo početkom 18. st., a trajalo je do 1730-ih godina. U tom razdoblju dolazi do masovnog povećavanja piratske aktivnosti te isto tako masovnih hvatanja i pogublivanja pirata koji su zaokupili svjetsku pažnju i proslavili se, a njihovim suzbijanjem više se nikad piratstvo u tolikoj zastupljenosti nije pojavilo.

Ključne riječi: Karibi, korsari, pirati, gusari, bukaniri, Zlatno doba piratstva, Španjolska, Francuska, Engleska, Nizozemska, Novi svijet

8. Summary

Title: Caribbean between privateering and piracy

Piracy and privateering in the Caribbean proceeded in accordance with the claims of European powers for the establishment of their own administration in the area. While Spain established its rule in the Caribbean in the early 16th century after the Spanish discovery of the New World, other European powers – France, England and Holland – established their rule by founding colonies from the 1620s. By founding its colonies in the New World, Spain monopolized administration of the area and repelled penetration of other European powers. Although the initial arrival of European powers to the New World was accompanied by intentions of commercial activities in the newly discovered area, the Spanish disruption of their activities resulted in appearance of piracy and privateering that bypassed Spanish regulations in the New World.

French corsairs were the first to penetrate the Caribbean in the first half of the 16th century while the Caribbean became a theater of international conflicts from the second half of the 16th century when open conflicts between English and Dutch pirates and privateers against Spain arose. Pirates reached their peak in the second half of the 17th century with the arrival of the buccaneers, pirates who settled in the newly established French and English colonies in the Caribbean and whose activities were directed against Spain. The end of the period of buccaneers in the late 17th century was brought about by forming friendly relations between Spain and other European powers and the consequent disabling of the buccaneer activities. The golden age of piracy began in the early 18th century and lasted until the 1730s. During this period there occurs massive increase in piracy, as well as the mass captures and executions of pirates who captured the world's attention and became famous, and with their suppression piracy never again appeared in such abundance.

Key words: Caribbean, corsairs, pirates, privateers, buccaneers, golden age of piracy, Spain, France, England, Holland, New World

9. Literatura

- D. R. Burgess, Jr., 2009, *The Pirates' Pact: The Secret Alliances Between History's Most Notorious Buccaneers and Colonial America*, New York: McGraw-Hill, 2009.
- S. Clark, 1671, *The Life and Death of the Valiant, and Renowned Sir Francis Drake*, London: Printed for Simon Miller, 1671.
- J. Esquemeling, 1893, *The Buccaneers of America: A True Account of the Most Remarkable Assaults Committed of Late Years Upon the Coasts of the West Indies by the Buccaneers of Jamaica and Tortuga (both English and French)*, London: Swan Sonnenschein & CO.; New York: Charles Scribner's Sons, 1893.
- C. Johnson, 1724, *A General History of the Pyrates, from their first Rise and Settlement in the Island of Providence, to the Present Time*, London: Printed for, and sold by T. Warner, 1724.
- A. Konstam, 2007, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates and Privateers*, Oxford: Osprey Publishing, 2007.
- A. Konstam, 2011, *Pirates: The Complete History From 1300 BC To The Present Day*, Guilford: Lyons Press, 2011.
- A. Konstam, 2013, *Blackbeard's Last Fight: Pirate Hunting in North Carolina 1718*, Oxford: Osprey Publishing, 2013.
- K. Lane, 2016, *Pillaging the Empire: Global Piracy on the High Seas, 1500-1750*, New York and London: Routledge, 2016.
- J. Latimer, 2009, *Buccaneers of the Caribbean: How Piracy Forged an Empire*, Cambridge: Harvard University Press, 2009.
- F. Loves, 2019, *The First Dutch West India Company (1621-1674): An historical approximation to the conflicts and circulations of Dutch goods and people in the Atlantic Ocean*, diplomski rad, Universitat de Barcelona, 2019.
- M. Pavić, 2021, *Vještina plovidbe: navigacija svjetskim morima u doba velikih geografskih otkrića*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2021.
- R. Sanders, 2007, *If A Pirate I Must Be...: The True Story Of "Black Bart", King of the Caribbean Pirates*, New York: Skyhorse Publishing, 2007.
- M. W. Sandler, 2017, *The Whydah: A Pirate Ship Feared, Wrecked, and Found*, Somerville: Candlewick Press, 2017.

10. Prilozi

Slika 5. Karipski prostor (preuzeto 13. 9. 2023. s <https://www.thehistorycat-world.com/pirates-of-the-caribbean>)

Slika 6. Rute plovidbe španjolskih flota (preuzeto 13. 9. 2023. s <https://www.thehistorycat-world.com/pirates-of-the-caribbean>)

Slika 7. Podjela interesnih zona između Španjolske i Portugala Ugovorom iz Tordesillas (preuzeto 13. 9. 2023. s <https://www.timewisetraveller.co.uk/tordesillas.html>)

Slika 8. Podjela Hispaniole na španjolski i francuski dio (preuzeto 13. 9. 2023. s https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-22691-5_1)